

UNIVERZITA KARLOVA
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Motivační faktory pěstounů

Motivational factors of foster parents

Diplomová práce

Vedoucí práce:

Autor:

PhDr. Monika Nová, Ph.D.

Bc. Kristýna Jurková, DiS.

Praha 2020

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Monice Nové, Ph.D., za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování diplomové práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací „Motivační faktory pěstounů“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Bc. Kristýna Jurková, DiS.

Anotace

Motivační faktory pěstounských rodičů i téma pěstounské péče je v současné době velmi aktuální, protože každým rokem významně roste počet pěstounských rodin. Diplomová práce pojednává o komplexní problematice pěstounské péče od vymezení jednotlivých forem náhradní rodinné péče přes detailní analýzu pěstounské péče až po empirickou část, ve které je pozornost zaměřena zejména na hlavní motivační faktory pěstounských rodičů. Metodou komparace jsou porovnávány systémy pěstounské péče v tuzemsku, na Slovensku a v Dánsku. Velká část práce se také věnuje rozsáhlému dotazníkovému šetření zaměřenému na pěstouny a osoby, které s pěstounskou péčí zatím nemají zkušenosti. Jedním z cílů této diplomové práce je ucelený popis tuzemského systému pěstounské péče. Druhým cílem diplomové práce je zjištění motivačních faktorů současných a potenciálně budoucích pěstounských rodičů. Posledním cílem je nalezení rozdílu mezi tuzemským systémem pěstounské péče a vybranými zahraničními systémy.

Klíčová slova

Pěstounská péče, pěstoun, orgán sociálně-právní ochrany dětí, motivace, sociální pracovník, náhradní rodinná péče.

Annotation

Motivation factors of foster parents, as well as the whole topic of foster care, is currently a very relevant topic, as the number of foster families increases significantly every year. The diploma thesis deals with the complex issue of foster care, from the definition of individual forms of foster care, through a detailed analysis of foster care, to the empirical part, which focuses mainly on the main motivating factors of foster parents. The method of comparison compares foster care systems in the Czech Republic, Slovakia and Denmark. A large part of the thesis is also devoted to an extensive questionnaire survey focused on foster parents and also persons who have no experience with foster care yet. One of the aims of this diploma thesis is a comprehensive description of the domestic system of foster care. The second aim of the thesis is to find out the motivational factors of current and potential future foster parents. The last goal is to find the difference between the domestic foster care system and selected foreign systems.

Keywords

Foster care, foster parent, authority child protection, motivation, social worker, substitute family care.

Obsah

Seznam zkratk	6
Úvod	7
1. Vývoj pěstounské péče	9
2. Formy náhradní rodinné péče	11
3. Finanční zajištění pěstounské péče	19
4. Pěstouni	23
5. Motivace pěstounů	25
6. Proces zprostředkování	27
7. Náhradní rodinná péče v zahraničí	33
8. Dítě s handicapem	40
9. Program pro rodiče	43
10. Instituce náhradní rodinné péče	45
Empirická část	47
11. Metody výzkumu	47
12. Diskuse	60
Závěr	62
Seznam použité literatury	67
Abstrakt	69
Přílohy	70

Seznam zkratek

NRP Náhradní rodinná péče

SPOD Sociálně-právní ochrana dětí

MPSV Ministerstvo práce a sociálních věcí

OSPOD Orgán sociálně-právní ochrany dětí

ZOSPOD Zákon o sociálněprávní ochraně dětí a sociální kuratele

Úvod

Jedním ze zásadních témat v oblasti náhradní rodinné péče v České republice je problematika pěstounské péče. To je mimo jiné zapříčiněno každoročním nárůstem počtu dětí vhodných k umístění do pěstounské péče, s čímž úzce souvisí také nárůst počtu pěstounských rodin. Dle statistik Ministerstva práce a sociálních věcí ČR na konci roku 2005 existovalo 4 720 pěstounských rodin. Během několika let došlo k prudkému nárůstu počtu pěstounských rodin, a to tak, že v roce 2014 evidovala Česká republika již 10 244 pěstounských rodin. Dlouhodobých pěstounů, kteří se starali alespoň o jedno dítě, bylo evidováno ke konci roku 2018 dle statistik Ministerstva práce a sociálních věcí ČR 11 529. O rok později to bylo o téměř 1 300 pěstounů více, což je ve výsledku meziroční nárůst o více než deset procent.

V diplomové práci byly nastaveny tři cíle. Primárním cílem této práce je nalezení hlavního motivačního faktoru pěstounů. Zbylé dva jsou nastaveny tak, aby přispěly k dosažení celkového cíle a zároveň práci obohatily o důležité poznatky ze zkoumané oblasti.

Prvním cílem této práce je ucelený popis celého tuzemského systému náhradní rodinné péče s detailní analýzou pěstounské péče. Splnění tohoto cíle významně přispěje k dosažení hlavního cíle této práce a k pochopení širších souvislostí celé zkoumané oblasti. K důkladnému popisu systému náhradní rodinné péče se zaměřením na systém pěstounské péče je použita metoda analýzy, pomocí které jsou tyto systémy rozebrány na jednotlivé dílčí části.

Druhým a zároveň celkovým cílem diplomové práce je identifikace hlavních motivačních faktorů, které jsou pro pěstouny zásadní při vykonávání pěstounské péče, přičemž je pozornost zaměřena i na osoby, které prozatím s pěstounskou péčí zkušenost nemají. U osob, které s pěstounskou péčí nemají žádnou zkušenost, je především zjišťován motivační faktor, který by tyto osoby podnítl k zájmu o pěstounskou péči. Základní výzkumná otázka hledá odpověď na to, jaký typ motivace je pro pěstouny nejdůležitější a jakým způsobem lze posílit motivaci k zapojení se do pěstounské péče. V rámci celkového cíle této práce je také pozornost zaměřena na možné nedostatky v systému pěstounské péče, které mají potenciální vliv na demotivaci pěstounů. Doporučeno je také několik návrhů na zlepšení stávajícího systému pěstounské péče. K dosažení celkového cíle je zvolena metoda rozsáhlého dotazníkového šetření, v rámci kterého byla oslovena skupina pěstounů a skupina osob, které s pěstounskou péčí nemají

žádné praktické zkušenosti. Několik odpovědí z dotazníkových šetření je také komparováno mezi sebou.

Třetím cílem diplomové práce je nalezení rozdílů mezi tuzemským systémem náhradní rodinné péče a zahraničními systémy. Pro srovnání s tuzemským systémem náhradní rodinné péče v rámci Evropské unie jsou vybrány systémy náhradní rodinné péče Slovenské republiky a Dánského království. Slovenský systém je vybrán z důvodu velmi podobného historické vývoje s českým systémem a dánský systém z důvodu výrazných rozdílů oproti tuzemskému systému. Pro zjištění rozdílů mezi systémy náhradní rodinné péče v tuzemsku a zahraničí je zvolena metoda komparace.

Diplomová práce ve své úvodní části detailně vymezuje náhradní rodinnou péči v České republice, přičemž je věnována pozornost zejména systému pěstounské péče a s tím související problematice. Diplomová práce mimo jiné popisuje pěstounskou péči i z historického hlediska. K přiblížení pěstounské péče je zde kapitola o finančním ohodnocení pěstounů a celkové osobnosti pěstouna. Velký prostor je věnován celému procesu zprostředkování pěstounské péče. V závěru teoretické části se diplomová práce zabývá institucemi pěstounské péče v České republice, porovnáním systémů NRP a bližšímu zpracování dotazníkového šetření.

1. Vývoj pěstounské péče

Přijetí cizího dítěte za vlastní má ve své dávné historii jednu zřetelnou tendenci hluboce zabudovanou do biopsychické výbavy – schopnost chránit nejen své vlastní dítě, nýbrž jakékoliv dítě. Tato schopnost není dána jen ženám, které mají obecně zvýšenou hormonální činnost vůči dětem, nýbrž i mužům, kteří mají také tendenci osamělé dítě přijmout a pečovat o něj.¹ Zároveň je v historických pramenech také mnoho záznamů o krutostech, které byly spáchány na dětech, a to i vlastními rodiči. Pochopitelně život dospělého měl v přirozených podmínkách větší cenu nežli život dítěte. Rodina se zbavovala „přespočetných“ dětí a v dobách hladu, přírodních katastrof a válek se s dítětem nakládalo jako s obtížnou přítěží. Děti bývaly v minulosti vražděny například ze msty, ze strachu o mocenské postavení, ze žárlivosti, ze studu či obavy o degradaci vlastní identity před společností. Děti, především ženského pohlaví, byly často obětí drastické, leč účinné regulace plodnosti.² Faraon přikázal svému lidu, že každé dítě, které se narodí, mají vhodit do řeky. Jistá žena ukryvala z lásky své pachole po tři měsíce, když ho pak nemohla dále skrývat, vzala ošatku se sítí, dala do ní nemluvnátko a uložila ho do rákosí na břehu řeky. Jeho sestra Mirjam vše sledovala z povzdálí, co se bude dít, poté nařídila dívce, aby ošatku s nemluvnětem vzala a odchovala ho. Když dorostlo, bylo vzato před dceru faraona, ta ho přijala za syna a nazvala jej Mojžíš – z vody vzatý. A toto pachole se později stalo proslaveným vysvoboditelem, vůdcem a zákonodárcem. Mojžíš svému lidu zakázal zabíjet.³

Dítě narozené ve starém Římě položila porodní bába k nohám otce, pokud ho zvedl a položil matce do náruče, stalo se členem rodiny. Když se otec od dítěte odvrátil a nereagoval, dítě nebylo přijato. Obecně je znám takový postup ze starověké Sparty. Novorozenec byl předložen radě starších a ta rozhodla, zda je dostatečně zdravý. Pokud nebyl, nezbylo než svrhnout jej do propasti. Neví se ovšem, že v Thébách (město, jež mělo charakter státu a bylo srovnatelné se Spartou) bylo zakázáno dítě usmrtit. O dítěti rozhodoval otec. Pokud o dítě neměl zájem, byl povinen to hlásit úřadu. Ten pak nabízel dítě zájemcům, kteří jej byli ochotni levně odkoupit.⁴

¹ MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: Průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. s. 15.

² MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: Průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. s. 16.

³ GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, 2008. s. 10–11.

⁴ GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, 2008. s. 11.

Zatímco historie adopce má kořeny v praktice odkládání přespočetných, nežádoucích dětí a pak v institutu nalezců, můžeme za předchůdce placené pěstounské péče považovat institut kojných. Ve vyšší třídě se ideál ženské krásy nesnese s těhotenstvím, porodem a kojením. Těhotenství a porod nelze přeložit na někoho jiného. Kojení je však možné koupit za peníze. Kojná později dostává úřední název „pěstounka“. Dítě z nalezince, stejně jako dříve z rodiny, brzy po narození odchází ke kojné a pobývá tam šest let. Ukončením šestého roku bylo dítě vráceno zpět do ústavu, pakliže by pěstounka chtěla o dítě dále pečovat, mohla už bezplatně. Nalezinec je vydržován zemským fondem, z toho se platí i následná pěstounská péče. Ze zemské porodnice přichází dítě do péče pěstounky osmého dne po narození. Plat pěstounky byl vzhledem k věku dítěte „sestupný“, a nikoliv, jak by bylo logické, vzestupný.⁵ V Chammurapiho zákoníku se zachoval trest za usmrcení potomka, kdo tak učinil, musel pak mrtvolu po tři dny a tři noci chovat v náruči. Na vykonání trestu dohlížel zvláště pověřený dozorce.

Pěstounská péče ve všech formách, kromě příbuzenské, byla v roce 1950 zrušena. Znovuobnovena byla až po 23 letech.⁶ V letech po znovuoobnovení demokracie v naší zemi v roce 1989 jsme v oblasti pěstounské péče zdědili tradici kvalitní dlouhodobé pěstounské péče. Její rámec tvořil zákon o rodině č. 94/1963 Sb. a zákon o pěstounské péči č. 50/1973 Sb. Pěstounská péče byla velmi podobná osvojení. Pěstouni přijímali děti s vědomím, že se stávají trvalou součástí jejich rodiny. Častá byla i změna původního příjmení dítěte na příjmení pěstounů. Dítě mělo kontakt s původní rodinou spíše výjimečně. Ve všech směrech byla podporována vazba na novou pěstounskou rodinu s vyhlídkou trvalého umístění dítěte. Stát pěstouny podporoval minimálně. Podporoval je formou symbolických dávek pěstounské péče. Pěstounky, které kvůli péči o několik dětí řadu let nechodily do zaměstnání, na tom byly z pohledu státu podobně jako ženy v domácnosti. Pěstounská péče znamenala pro pěstouny velké osobní nasazení bez adekvátního ohodnocení a podpory. Současně představuje tato dlouhodobá pěstounská péče kvalitní základ našeho systému s dlouhodobou tradicí.⁷

⁵ MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: Průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. s. 25–30.

⁶ MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: Průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. s. 30.

⁷ PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče: Manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. s. 13.

2. Formy náhradní rodinné péče

Náhradní rodinná péče je poskytována dětem, které z různých důvodů nemohou žít a vyrůstat ve své biologické rodině. Většina veřejnosti příliš nerozlišuje rozdíl mezi osvojením (adopcí) a pěstounskou péčí. Osvojení neboli adopce se týká dětí, které jsou tzv. právně volné. To znamená, že jejich rodiče se jich vzdali hned po narození a toto své rozhodnutí stvrdili po uplynutí ochranné lhůty, která trvá po dobu šesti týdnů, případně je splněna doba tzv. kvalifikovaného nezájmu, což je u novorozenců dva měsíce a u starších dětí šest měsíců. Tyto děti mohou tedy být právně uvolněny a nabídnuty k adopci. To v praxi znamená, že po vynesení soudního rozhodnutí dojde k výmazu biologických rodičů z rodného listu dítěte a je vydán nový rodný list, podle kterého se dítě stává vlastním dítětem nových, adoptivních rodičů.

Pěstounská péče se týká starších dětí, které nejsou vhodné pro adopci, nejsou zcela zdravé, děti odlišného etnika, sourozenců a dětí, o něž se rodiče zajímají, ale nemají dlouhodobé podmínky pro jejich výchovu. Pěstounská péče je tedy jakási smlouva mezi státem, který převzal dohled nad výchovou dítěte, a rodinou, jež toto dítě do výchovy přijímá. Pěstouni nemají rodičovská práva a vyživovací povinnosti vůči dítěti, tato práva zůstávají biologickým rodičům.⁸ Dětem je obvykle jedno, jaká je jejich právní situace. Děti vhodné do adopce i děti určené pro pěstounskou péči mají stejné zkušenosti a potřeby. I když vypadají jako zdravé děti, zdravé rozhodně nejsou. Jsou nemocné nevyлéčitelnou nemocí, na kterou nejsou žádné léky. Nemocí, která není pojmenovaná, nejsou pro ni zdravotní kódy a nedá se měřit. Je to hluboké, niterné zoufalství, extrémní opuštěnost. Záleží jim pouze na jejich přežití. Škubou si vlasy, drásají kůži, koušou si ruce až do krve nebo buší hlavičkou do polštáře. V noci křičí ze spaní, pomočují se, kradou jídlo, jakmile se nikdo nedívá, a schovávají si ho pod polštář. Nevědí, co jsou to city, emoce, nepláčou a nesmějí se.⁹

Náhradní rodinná péče je něco jako manželství. Měl by to být vztah na celý život.¹⁰ NRP je úzce spojena s pojmem attachment (do češtiny bývá tento pojem překládán jako vztahová vazba či citové pouto). Attachment označuje výlučný vztah mezi dítětem a osobou, která o něj pečuje. Schopnost dítěte vytvářet citové pouto patří mezi základní biologické instinkty novorozence. Dítě pro svůj harmonický vývoj potřebuje přítomnost jedné blízké a bezpečné osoby. Tato přítomnost zaručuje přežití dítěte, odstraňuje jeho strach a umožňuje

⁸ ZEŽULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. s. 15–16.

⁹ ZEŽULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. s. 21.

¹⁰ ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007. s. 51.

mu plně rozvinout intelektový a emoční potenciál. Citové pouto se vyvíjí v prvních pěti letech dítěte, přičemž klíčovými je prvních devět měsíců života dítěte. Typ citové vazby určuje, jak bude dítě po zbytek života vnímat samo sebe, svět a lidi, kteří v něm žijí; zda bude jednou schopno studovat a pracovat, jaké budou jeho partnerské vztahy a zda bude jednou dobře vychovávat i své vlastní děti. Podle toho, jak se pečující osoba k dítěti chová, rozlišujeme 4 typy attachmentu:

1) Zdravý/bezpečný attachment

- Pečující osoba je dítěti stále na blízku, na potřeby dítěte reaguje rychle a spolehlivě.
- Pečující osoba dává dítěti najevo lásku a přijetí, dítě se s ní cítí být v bezpečí.
- Ostatní lidi vnímá jako spolehlivé, důvěryhodné a ochotné pomáhat.
- Svět je pro něj místo, které je bezpečné, chce ho prozkoumat a má zájem se učit nové věci – nepochybuje o tom, že ti, kteří o něj pečují, mu vždy pomohou a podpoří ho.
- Samo sebe pak vnímá jako dobré, láskyplné, hodnotné a schopné.

2) Odtahovaný/vyhýbavý attachment

- Pečující osoba je dítěti k dispozici, ale udržuje si fyzický nebo emocionální odstup.
- Pečující osoba na něj reaguje dobře, jen pokud toho nechce „příliš“.
- Dítě se na první pohled může zdát samostatné a nezávislé, spoléhá se především samo na sebe, jeho požadavky nejsou velké.
- Svět je pro něj místem, které je bezpečné, chce ho prozkoumat a má zájem se učit nové věci – snaží se však vyhýbat emocím a svému vnitřnímu světu, potlačuje své potřeby, skrývá pocity strachu nebo zranění a má tendence je nahrazovat lhostejností a nezájmem.

3) Úzkostný/ambivalentní attachment

- Pečující osoba není k dispozici stále, tj. poskytuje sice dítěti fyzickou nebo psychickou blízkost, ale její chování není předvídatelné.
- Období blízkosti se střídají s obdobími její fyzické či psychické nepřítomnosti.
- Dítě se nemůže spolehnout na to, že jeho potřeby budou vždy naplněny, je frustrované a často se zlobí.

- Snahou dítěte je získat pozornost pečující osoby za každou cenu, tj. neustále se dožadovat její pozornosti, je přehnaně roztomilé a povídavé, „věší se“ na ni, přehání své pocity a demonstruje svou bezmocnost.
- Dítě má malý zájem zkoumat okolní svět a učit se nové věci, touží po lásce, blízkosti a pozornosti pečující osoby.

4) Dezorganizovaný attachment

- Pečující osoba není dítěti k dispozici tak, jak by bylo zapotřebí, a navíc je sama zdrojem psychického nebo fyzického ohrožení dítěte, případně ho nedokáže před ohrožením uchránit.
- Taková osoba může dítě zneužívat, je násilnická, má vážné psychické problémy, zneužívá návykové látky nebo dítě těžce zneužívá.
- Dítě „řeší neřešitelné“ – instinktivně hledá u pečující osoby ochranu a bezpečí, ale zároveň se bojí.
- Dítě je zmatené, vyděšené a depresivní, neví, jak uspokojovat své potřeby.
- Svět je pro něj nebezpečným místem, ostatním lidem nedůvěřuje, musí být proto neustále ve střehu.
- Dítě je často buď pasivní a uzavřené do sebe, nebo naopak rozzlobené a agresivní.

Pokud pečující osoba není schopna poskytnout dítěti fyzickou a psychickou blízkost, není ve svém chování konzistentní nebo dítěti psychicky či fyzicky vyhrožuje, vyvinou se u dítěte poruchy ve vytváření citového pouta. Následky poruch attachmentu mohou být „neviditelné“ (závažné poškození vývoje některých struktur mozku), nebo „viditelné“ (somatické problémy, emoční problémy, poruchy chování a učení).

Osvojené děti a děti v pěstounské péči si s sebou mohou přinášet:

- pocit opuštěnosti, ztráty a zármutku;
- poruchy s utvářením vazeb;
- oslabení poznávacích schopností a neurologické změny;
- problémy s koordinací a motorickými dovednostmi;
- nedostatečnou schopnost zpracovávat smyslové vjemy;
- strach, hněv, stud, úzkost a depresi;
- záblesky vzpomínek z minulosti a posttraumatický stres.¹¹

¹¹ CROSS, David R., Karyn B. PURVIS a Wendy L. SUNSHINE. *Dítě v nové rodině*. 1. Praha: Grada, 2013. s. 42.

Pokud se dítěti v prvních měsících života nedostalo řádné péče nebo vyrůstalo v neutěšeném prostředí, mohou se u něj objevit následující tělesné symptomy nebo druhy chování:

- problémy se schováváním si jídla a strach z hladovění způsobený tím, že dříve nedostávalo dítě dostatečně najíst;
- zploštělá zadní část hlavy vlivem dlouhého ležení na zádech v postýlce;
- švidrání zapříčiněné zíráním do stropu po dlouhé hodiny;
- různá intenzita poruch zpracovávání smyslových vjemů zaviněná nedostatečnou stimulací v okolí dítěte a tím, že dítě nikdo nechoval v náručí;
- chybějící dovednosti nezbytné k navazování mezilidských pout a vazeb a nedostatečná empatie k druhým zapříčiněná tím, že lidé, kteří o dítě pečovali, nebyli pozorní a řádně se o dítě nestarali;
- opakující se tělesné chování, kterým se dítě samo uklidňuje (například houpání se, hlazení se po vlasech, cucání palce, neustálé nošení dudlíku, plácání se po určitém místě na těle) a které má v dítěti snižovat ustavičný stres a kompenzovat nedostatek chování v náručí, laskavé výchovy nebo emoční spokojenosti;
- strach z nových míst a lidí, který mohou prozradit rozšířené nebo naopak zúžené zorničky, zrychlený tep, hyperaktivita, časté utíkání pryč, snaha mít vše pod kontrolou nebo šišlání;
- přátelský přístup ke všem lidem bez rozdílu (nevhodné chování k cizím lidem), který může plynout z potřeb spojených s dotýkáním, jež nebyly naplněny, nebo z absence vazeb;
- vysoký práh bolesti zapříčiněný absencí vazeb, chybějícími smyslovými podněty a zvýšenou hladinou hormonu stresu;
- ve srovnání s průměrem menší výška a váha, která je důsledkem špatné výživy v prvních měsících života nebo vystavení vlivu drog či alkoholu před narozením;
- opožděný vývoj řeči a učení z důvodu chybějící vazby, nedostatku smyslových podnětů nebo zvýšeného stresu;
- ztráta sluchu vlivem neléčené chronické ušní infekce.¹²

¹² CROSS, David R., Karyn B. PURVIS a Wendy L. SUNSHINE. *Dítě v nové rodině*. 1. Praha: Grada, 2013. s. 46.

Osvojení

Z výše uvedeného vyplývá, že osvojení a pěstounská péče se zásadně liší v právní situaci přijatého dítěte. Dítě v osvojení se stává dítětem nových rodičů se vším všudy, tedy alespoň před zákonem. O adopci většinou usilují bezdětné páry, které touží naplnit svou rodičovskou roli. Kromě bezdětných párů usilují o adopci i rodiny s jedním dítětem, které si přejí pro své dítě sourozence, nebo rodiny, jimž zemřelo dítě a chtějí ho ve svých srdcích nahradit.¹³ Adopce je dále preferována rodinami, které se primárně ve svých motivacích příliš neliší od žadatelů o pěstounskou péči, obávají se ale rušivých zásahů do výchovy ze strany biologické rodiny, nebo chtějí eliminovat riziko návratu dítěte do původní rodiny. Často se lze setkat s výrokem: Záleží nám na to, aby dítě bylo jen naše. Dítě však nemůže být majetkem druhého člověka. Respektováním faktů, které nemůžeme změnit, lze předejít mnohým zklamáním a nereálným očekáváním.¹⁴

Osvojené dítě je sice po právní stránce už navždy adoptivních rodičů, jeho vnitřní nastavení je však výsledkem genetických zákonitostí přírody a biologické rodiče nelze vymazat.

Pěstounská péče

Pěstounská péče je podle občanského zákoníku forma NRP, při které pěstoun o nebiologické dítě osobně pečuje a je zodpovědný za jeho výchovu. Z právního hlediska mezi pěstounem a dítětem nevzniká takový poměr, jaký je mezi rodičem a dítětem v případě osvojení.¹⁵ Pěstounská péče je upravena v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, kde je jí věnován samostatný oddíl – Pěstounství. Motivací k pěstounské péči je mnohem více než jenom touha po dítěti, ačkoli ta by měla být i u žadatelů o pěstounskou péči rozhodující. Výsledkem přijetí dítěte do pěstounské péče je skutečnost, že v rodině přibude nový člen, a to na dost dlouhou dobu. Na rozdíl od adopce má však rozhodnutí k pěstounské péči obvykle altruističtější pozadí, z čehož vyplývají nejen pozitiva, ale i možná rizika. Souvisí s tím možnost přecenění svých vlastních sil a snaha zachránit co nejvíce dětí bez ohledu na vlastní rodinu, možnosti a zdroj energie. Druhým extrémem je riziko vyčerpání organismu, očekávání vděčnosti, a pokud se vynaložená energie nesetká s úspěchem, tak je vysoké riziko odvržení dítěte. Mluvíme-li o motivaci, nelze opomenout častou představu, že pěstounství se lidé věnují pro peníze. Pěstounská péče se nedělá

¹³ ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. s. 17.

¹⁴ ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. s. 18.

¹⁵ BUBLEOVÁ, Věduna, Jana FRANTÍKOVÁ, Filip VYSKOČIL, Alena VÁVROVÁ a Pavla POKORNÁ. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014. s. 7.

pro peníze, ale za peníze.¹⁶ Pěstounská péče je státem garantovaná a kontrolovaná forma NRP, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali. Dítě může být svěřeno do společné péče manželům nebo i jedné fyzické osobě. Osoba pěstouna musí poskytovat záruku řádné výchovy dítěte. Pěstoun má právo zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti jen v běžných věcech. K výkonu mimořádných záležitostí (například vyřízení cestovního dokladu) je potřeba souhlas zákonného zástupce dítěte. Pěstounskou péčí nevzniká příbuzenský vztah dítěte s pěstouny. Nejsou sice podloženy právními normami, přesto tyto vztahy obvykle neformálně vznikají a vytvářejí se. Pěstounská péče vzniká rozhodnutím soudu. Z vážných důvodů může soud i pěstounskou péčí zrušit. Styk původních rodičů s dítětem není vyloučen, v některých případech však může být rozhodnutím soudu omezen. Na rozdíl od osvojení pěstounská péče zaniká zletilostí dítěte.¹⁷ Dlouhodobých pěstounů, kteří se starali alespoň o jedno dítě, bylo ke konci roku 2018 v České republice dle statistik MPSV přesně 11 529. O rok později to bylo o téměř 1 300 pěstounů více, což je ve výsledku nárůst o více než deset procent. Výkazy vycházejí s ročním zpožděním. Na konci roku 2018 u dlouhodobých pěstounů pobývalo 11 643 dětí. Úřady evidovaly 11 529 lidí, kteří měli v péči alespoň jedno dítě. O rok dříve bylo v evidenci 11 451 pěstounů a v roce 2014 celkem 10 244. Na konci roku 2005 existovalo 4 720 pěstounských rodin. Téměř tři čtvrtiny takových pěstounů tvoří prarodiče a jiní příbuzní biologických rodičů, zbytek jsou cizí lidé.¹⁸

Pěstounská péče na přechodnou dobu

Od 1. června 2006 byla právní úprava pěstounské péče doplněna o novou úpravu umožňující krátkodobou pěstounskou péčí. Užívá se pro ni označení pěstounská péče na přechodnou dobu.¹⁹ Je to forma NRP, která má po omezenou dobu zajistit péči o dítě, jehož rodina se z nějakých důvodů nemůže nebo nechce o dítě starat. Pěstounská péče na přechodnou dobu má umožnit dítěti, aby tuto dobu strávilo v rodinném prostředí, než se najde řešení. Dítě se do tohoto typu péče svěřuje pouze na nezbytně nutnou dobu a umístění je pravidelně každé tři měsíce přezkoumáno soudem. Do roku 2013 byla pěstounská péče na přechodnou dobu využívána jen minimálně, protože nebylo dostatečně

¹⁶ POKORNÁ, Pavla a Dagmar ZEZULOVÁ. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. s. 18–20.

¹⁷ MATĚJČEK, Zdeněk, Jarmila KOLUCHOVÁ, Věduna BUBLEOVÁ, Jiří KOVAŘÍK a Lucie BENEŠOVÁ. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. s. 16–17.

¹⁸ Statistiky MPSV: *Výkaz MPSV o sociálně právní ochraně dětí [online]*. [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statistiky-1>.

¹⁹ MATĚJČEK, Zdeněk, Jarmila KOLUCHOVÁ, Věduna BUBLEOVÁ, Jiří KOVAŘÍK a Lucie BENEŠOVÁ. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. s. 6.

promyšleno a zajištěno finanční a sociální zabezpečení pěstounů, což mnoha zájemcům o tuto službu bránilo se do ní zapojit. Velká změna nastala s novelou zákona o SPOD, která vstoupila v platnost 1. ledna 2013. Během prvního roku prošlo pěstounskou péčí na přechodnou dobu přes 200 dětí. Pěstounská péče na přechodnou dobu je využívána zejména ze tří důvodů. V prvním případě se jedná o novorozence, jejichž rodiče je nechtějí převzít do péče. Může se jednat o období, než je rodiči dán souhlas k osvojení nebo než soud pravomocně rozhodne, že se rodiče o dítě nezajímají, zbaví je rodičovské odpovědnosti a následně je možné dítě osvojit i bez souhlasu rodiče. Ve druhém případě se jedná o novorozence, jejichž rodiče je nemohou převzít do péče z důvodu jejich špatného zdravotního, psychického nebo sociálního stavu. Nejčastěji se jedná o matky se závislostí na drogách, matky se zhoršeným psychickým stavem nebo matky bez odpovídajícího zázemí pro pobyt s dítětem. Pěstounská péče dává těmto matkám a jejich rodinám čas na to vyřešit jejich situaci a převzít dítě do svojí péče. Třetí skupinou dětí svěřovaných do pěstounské péče na přechodnou dobu jsou starší děti, jejichž rodiče nemohou z různých důvodů přechodně o dítě pečovat, ale je velká pravděpodobnost, že se jejich situace vyřeší a dítě se bude moci vrátit zpět do své biologické rodiny. Může se jednat například o rodiče – samoživitele, hospitalizaci, odnětí svobody. Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat maximálně po dobu jednoho roku.²⁰

Poručenství

Poručníka ustanoví dítěti soud, jestliže tu není žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu (rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti atd.). Péče poručníka, jestliže o dítě osobně pečuje, je obdobně jako pěstounská péče hmotně podporována státem. Poručník vystupuje v roli zákonného zástupce dítěte.²¹ Nemůže-li být ustanovena poručníkem fyzická osoba, soud ustanoví poručníkem OSPOD. Dítě může být svěřeno přímo do péče poručníka, pokud je dítě nejprve umístěno v pěstounské péči a v jejím průběhu nastanou okolnosti odůvodňující ustanovení poručníka, mohou být stávající pěstouni ustanoveni poručníky. Mezi poručníkem a dítětem ze zákona rovněž nevzniká takový poměr, jaký je mezi rodičem a dítětem. Do péče poručníka jsou svěřovány především děti, které mohou být osvojeny, ale z různých důvodů se pro ně nenajde osvojitel. Není-li to v rozporu se zájmy dítěte,

²⁰ PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče: Manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016.

ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. s. 153–154.

²¹ BUBLEOVÁ, Věduna, Jana FRANTÍKOVÁ, Filip VYSKOČIL, Alena VÁVROVÁ a Pavla POKORNÁ. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014. s. 7–8.

ustanoví soud poručníkem toho, koho doporučili rodiče. Pokud není nikdo takto stanoven, soud ustanoví poručníkem někoho z příbuzných nebo osob blízkých dítěti. Poručník odpovídá soudu za řádné plnění této funkce a podléhá jeho pravidelnému doзору. Poručníkem může být ustanoven jednotlivec i manželé. Poručnická péče vzniká ustanovením soudu a jedině soud může rozhodnout o jejím zrušení. Poručníka soud může zprostit jeho funkce na jeho návrh nebo ho odvolat, jestliže se stane nezpůsobilým pro výkon poručníka a porušuje své povinnosti.²²

Hostitelská péče

Pokud dítě nemůže být osvojeno, nenajdou se vhodní pěstouni nebo s umístěním do pěstounské péče nesouhlasí, zůstává zpravidla v ústavním zařízení několik let. Často to bývá až do jeho 18 let. Dlouhodobému pobytu v ústavní péči lze alespoň částečně zamezit tím, že dítěti je umožněno trávit některé víkendy, svátky či prázdniny na návštěvě v některé z rodin zájemců, kteří projeví snahu touto formou dítěti pomáhat. Dítě je v takových případech bráno při svém pobytu jako „host“, proto označení hostitelská péče. Tento termín „hostitelská péče“ v zákoně o rodině není. O umožnění návštěv dítěte nerozhoduje soud, ale ředitel příslušného ústavního zařízení, ve kterém je dítě umístěno. Vedení ústavního zařízení tento krok konzultuje s příslušným OSPOD. Občasný pobyt u sebekvalitnějších hostitelů nemůže dítěti plně a dostatečně vynahradit jeho potřeby rodinného zázemí.²³

Opatrovnictví

Opatrovníka jmenuje soud ve chvíli, kdy dítěti hrozí nějaký střet zájmů. Typicky pokud se u rozvodu rozhoduje, komu z rodičů bude dítě svěřeno, má pro dobu soudního řízení opatrovníka v podobě OSPOD. Ten má nestranně chránit zájmy dítěte. Další možností je jmenování opatrovníka pro správu jmění dítěte.²⁴

²² BUBLEOVÁ, Věduna, Jana FRANTÍKOVÁ, Filip VYSKOČIL, Alena VÁVROVÁ a Pavla POKORNÁ. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014. s. 8–9.

²³ GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, 2008. s. 65–66.

²⁴ PREUSS, Ondřej. *Náhradní rodinná péče* [online]. 29. 7. 2019 [cit. 2019-08-22]. Dostupné z: <https://dostupnyadvokat.cz/blog/nahradni-rodinna-pece>.

3. Finanční zajištění pěstounské péče

Novelou zákona o SPOD došlo s účinností od 1. ledna 2013 k významné změně v právní úpravě státní podpory v oblasti pěstounské péče. Právní úprava dávek pěstounské péče byla vyjmuta ze zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, a nově vložena do zákona č. 259/1999 Sb., o SPOD. Kromě systematické změny v právní úpravě došlo také ke zvýšení dávek poskytovaných pěstounům. Jako pěstounská péče se pro účely dávek pěstounské péče posuzuje péče o dítě poskytovaná osobou v evidenci a osobou pečující. Dávkami pěstounské péče se rozumí příspěvek na úhradu potřeb dítěte; odměna pěstouna; příspěvek při převzetí dítěte; příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla; příspěvek při ukončení pěstounské péče. Při společné pěstounské péči manželů náleží dávka pěstounské péče jen jednomu z manželů určenému na základě jejich dohody.

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte má nezletilé nezaopatřené dítě svěřené do pěstounské péče. Příspěvek se vyplácí osobě pečující. Nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte se zachovává i po dosažení zralosti dítěte, nejdéle však do dvacátého šestého roku jeho věku, jde-li o nezaopatřené dítě podle zákona upravujícího státní sociální podporu, které trvale žije a společně uhrazuje náklady na své potřeby s osobou, jež byla do dosažení jeho zletilosti osobou pečující. Příspěvek náležející dítěti podle věty první se vyplácí tomuto dítěti od splátky příspěvku na úhradu potřeb dítěte náležejícího za kalendářní měsíc následující po měsíci, ve kterém došlo ke zletilosti. Celkem jsou zákonem vymezeny 4 stupně závislosti na pomoci jiné fyzické osoby.²⁵

Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte činí za kalendářní měsíc:

- 4 950 Kč pro dítě ve věku do 6 let;
- 6 105 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let;
- 6 985 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let;
- 7 260 Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let.²⁶

Celkem jsou zákonem vymezeny 4 stupně závislosti na pomoci jiné fyzické osoby.

²⁵ BUBLEOVÁ, Věduna, Jana FRANTÍKOVÁ, Filip VYSKOČIL, Alena VÁVROVÁ a Pavla POKORNÁ. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014. s. 35.

²⁶ *Dávky pěstounské péče: Dávky* [online]. Hradec Králové, 2019 [cit. 2019-09-08]. Dostupné z: <http://ospod.kr-kralovehradecky.cz/cz/davky/davky-78900/>.

Tabulka č. 1 – příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Dítě ve věku	Dítě ve stupni závislosti I (lehká) v Kč	Dítě ve stupni závislosti II (středně těžká) v Kč	Dítě ve stupni závislosti III (těžká) v Kč	Dítě ve stupni závislosti IV (úplná) v Kč
Do 6 let	5 115	6 105	6 490	7 040
6–12 let	6 215	7 480	7 975	8 635
12–18 let	7 095	8 580	9 130	9 570
18–26 let	7 425	8 910	9 460	9 900

<http://ospod.kr-kralovehradecky.cz/cz/davky/davky-78900/>

Odměna pěstouna

Nárok na odměnu pěstouna má osoba pečující a osoba v evidenci. Nárok na odměnu pěstouna má i osoba pečující nebo osoba v evidenci, jestliže nezaopatřené dítě, které jí bylo svěřeno do péče, nemá po dosažení zletilosti nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte jenom proto, že požívá důchod z důchodového pojištění, jehož výše je stejná nebo vyšší než uvedený příspěvek. Pokud jsou oba manželé osobou pečující nebo osobou v evidenci, náleží odměna pěstouna pouze jednomu z nich.²⁷

Výše odměny pěstouna činí za kalendářní měsíc:

- 12 000 Kč, je-li pečováno o jedno dítě;
- 18 000 Kč, je-li pečováno o 2 děti;
- 30 000 Kč,
 - je-li pečováno alespoň o 3 děti;
 - je-li pečováno alespoň o 1 dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II, III nebo IV;
- 20 000 Kč, jde-li o osobu v evidenci, a to i v případě, že nepečuje o žádné dítě.²⁸

Odměna pěstouna se pro účely zákonů upravujících daně z příjmů, pojistné na sociální zabezpečení, pojistné na úrazové pojištění a pojistné na všeobecné zdravotní pojištění považuje za příjem ze závislé činnosti.

²⁷ BUBLEOVÁ, Věduna, Jana FRANTÍKOVÁ, Filip VYSKOČIL, Alena VÁVROVÁ a Pavla POKORNÁ. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014. s. 36.

²⁸ *Dávky pěstounské péče: Dávky* [online]. Hradec Králové, 2019 [cit. 2019-09-08]. Dostupné z: <http://ospod.kr-kralovehradecky.cz/cz/davky/davky-78900/>.

Příspěvek při převzetí dítěte

Nárok na příspěvek při převzetí dítěte má osoba pečující, která převzala dítě do pěstounské péče. Příspěvek při převzetí dítěte, jde-li o totéž dítě, náleží osobě pečující jen jednou.

Výše příspěvku při převzetí dítěte činí, jde-li o dítě ve věku:

- do 6 let – 8 000 Kč;
- od 6 do 12 let – 9 000 Kč;
- od 12 do 18 let – 10 000 Kč.

Příspěvek při převzetí dítěte se vyplatí jednorázově.²⁹

Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla

Nárok na příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla má osoba pečující, která má v pěstounské péči nejméně 3 děti nebo má nárok na odměnu pěstouna z důvodu péče o 3 děti, včetně zletilých nezaopatřených dětí, jež zakládají osobě pečující nárok na odměnu pěstouna, pokud zakoupila osobní motorové vozidlo nebo zajistila nezbytnou celkovou opravu motorového vozidla a toto vozidlo nepoužívá pro výdělečnou činnost. Výše příspěvku na zakoupení motorového vozidla činí 70 % pořizovací ceny motorového vozidla nebo prokázaných výdajů na opravy, nejvýše však 100 000 Kč. Součet těchto příspěvků poskytnutých osobě pečující v období posledních 10 kalendářních let přede dnem podání žádosti nesmí přesáhnout 200 000 Kč. Příspěvek na motorové vozidlo může být poskytnut i před zakoupením vozidla, a to i bezhotovostně. Použití příspěvku na zakoupení motorového vozidla je osoba pečující povinna prokázat do 6 měsíců od jeho poskytnutí. V případě neprokázání nebo v případě, že tohoto příspěvku nepoužila k zakoupení motorového vozidla, je osoba pečující povinna příspěvek vrátit.³⁰

²⁹ BUBLEOVÁ, Věduna, Jana FRANTÍKOVÁ, Filip VYSKOČIL, Alena VÁVROVÁ a Pavla POKORNÁ. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014. s. 37.

³⁰ BUBLEOVÁ, Věduna, Jana FRANTÍKOVÁ, Filip VYSKOČIL, Alena VÁVROVÁ a Pavla POKORNÁ. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014. s. 37–38.

Příspěvek při ukončení pěstounské péče

Nárok na příspěvek při ukončení pěstounské péče má fyzická osoba, která byla ke dni dosažení zletilosti v pěstounské péči, a to ke dni zániku nároku této osoby na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Výše jednorázového příspěvku činí 25 000 Kč, přičemž nárok na příspěvek při ukončení pěstounské péče náleží jen jednou.³¹

³¹ BUBLEOVÁ, Věduna, Jana FRANTÍKOVÁ, Filip VYSKOČIL, Alena VÁVROVÁ a Pavla POKORNÁ. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014. s. 38.

4. Pěstouni

Mezi pěstounskými rodinami jsou velmi úspěšné i pěstounky, které vychovávají své děti bez podpůrné síly partnerského vztahu s mužem. Pro dítě je vztah s mateřskou láskou dostačující, rozhodně je to pro děti lepší než vyrůstat v ústavní péči. Důležité je, že má mateřský vzor, díky kterému zažívá zkušenost bezpodmínečného přijetí, kterou mu žádný typ ústavní výchovy nemůže zprostředkovat.

Osobnost pěstouna

Pěstoun je osoba, jež pečuje o dítě, které z nějakého důvodu nemůže vyrůstat ve vlastní rodině, a vychovává ho. Poskytuje dětem možnost prožít dětství v přirozeném prostředí rodiny. Dítě v pěstounské péči nemá statut biologického potomka, právní vztah mezi dítětem a pěstounem končí dosažením zletilosti dítěte. Vytvořený vztah často pokračuje celý život. Biologická rodina v této situaci neztrácí své rodičovské povinnosti, vědí, kde jejich dítě vyrůstá, mohou ho navštěvovat a se souhlasem soudu se o něj mohou začít opět starat. Toto vše vytváří rozsáhlý soubor nároků nejen na osobnost pěstouna, ale také na jeho blízké okolí a širší sociální prostředí.

Rodičem se může stát teoreticky každý. Z čistě biologického hlediska stačí, když si dospělá a zdravá osoba najde partnera, se kterým zplodí dítě. Nejsou žádné sociální ani právní limity. Je to přirozené právo. Ti, kteří mají nějaké zdravotní limity, mohou využít moderních metod reprodukční medicíny. U budoucích rodičů se nezkoumá jejich zázemí, osobnost ani minulost. Kdokoliv se rozhodne a je reprodukčně schopný, může na svět přivést dítě. Psychické a sociální charakteristiky se zkoumají, až když ve své funkci začne selhávat.³² Zájemci o pěstounskou péči se velmi často ptají, proč musí procházet procesem psychologického vyšetření. V řadě případů se jedná o zájemce, kteří jsou plně sociálně integrování, úspěšně vychovali vlastní děti, absolvovali všechny přípravy, a přesto neprošli sítím psychologického vyšetření.³³

³² PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče: Manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. s. 47.

³³ PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče: Manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. s. 48.

Vlastní děti pěstounů

V mnoha rodinách přijímajících dítě do pěstounské péče už žijí vlastní děti pěstounů a vzájemné vztahy mezi vlastními a přijatými dětmi jsou jedním z faktorů ovlivňujících úspěšnost pěstounské péče. Pokud jsou vztahy mezi dětmi dobré, vznikne mezi nimi citová vazba, mohou si být vzájemně významným zdrojem podpory, mohou si poskytovat mnoho cenných podnětů nebo si být vzory. Učí se spolupracovat, řešit problémové situace, vytvářejí sourozenecké koalice, učí se zpracovat dílčí spory a negativní emoce. Může vzniknout celoživotní vazba zdaleka překračující rámec formální pěstounské péče. Na druhé straně, pokud se nepodaří zvládnout a správně podpořit vznik nové sourozenecké skupiny, může docházet k rozvoji výrazně negativních emocí, rivality, žárlivosti a nezdravého soupeření mezi dětmi. I pěstouni mohou vědomě či nevědomě některé děti preferovat, nebo naopak zanedbávat.³⁴

³⁴ PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče: Manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. s. 241.

5. Motivace pěstounů

Obecně platí, že motivace je intrapsychicky probíhající proces vycházející z nějaké potřeby a vyúsťující ve výsledný žádoucí vnitřní stav, proces, který je iniciován endogenně nebo exogenně. Lidské jednání iniciuje vnitřní pohnutka, respektive nějaká vnější pobídka, která může být motivující, jen když aktivuje nějakou vnitřní pohnutku. Tento vnitřní psychický důvod tvoří motiv, tj. zážitek nebo způsob jednání přinášející uspokojení. Konečným cílem lidského chování je dosažení vnitřního stavu, obecně nazývaného uspokojení.³⁵ se alespoň jednou v životě zamyslel nad tím, zda je jeho život smysluplný a plnohodnotný. Některé by mohlo napadnout naplnit svůj život pomocí jiným lidem, přijetím opuštěného dítěte do rodiny. Při tomto kroku je důležité si položit otázku, proč se k takovému kroku odhodlávám. Je důležité tento krok probrat s rodinou a přáteli. Rovněž je dobré si ujasnit, zda budeme schopni ustát i jejich případné nepochopení naší zvolené cesty. To vše a mnoho dalšího jsou stavební kameny, které spoluutvářejí naši motivaci. Vytrvalost a reflexe vlastních motivačních zdrojů, ale i průběžné vzdělávání v této oblasti se mohou stát větší zárukou úspěšnosti náhradní rodinné péče. Odpovědi na otázku motivace se musí zabývat budoucí žadatelé, ale i odborníci, kteří žadatele posuzují a na zvládnutí takových úkolů připravují. U bezdětných párů to bývá většinou nenaplněná rodičovská potřeba, touha uchovat rod a soužitím s dětmi dát svému životu smysl.

Poněkud jiné to je u žadatelů o přijetí dítěte do pěstounské péče, kteří mají už své vlastní děti. Jejich motivace se od motivace bezdětných liší. Jelikož mají své vlastní děti, bývají ve své rodičovské potřebě zcela uspokojeni. Mívají však nevyčerpaný citový potenciál i dostatečnou energetickou zásobu dát životní šanci ještě dalším dětem. Nejčastěji jsou vedeni altruistickými motivy, ve svých nárocích bývají i mnohem tolerantnější, a proto se lépe vyrovnávají s nejrůznějšími těžkostmi, které péče a výchova přijatých dětí vyžaduje. Mohlo by se zdát, že úspěšné zvládnutí rodičovství je automaticky i dostatečným předpokladem úspěšného pěstounství. Tomu tak nemusí být vždy a v některých případech to může být i vážnou překážkou. Zvládnutí pěstounské role vyžaduje zcela specifické dovednosti a porozumění problematice dětí, které nemohly vyrůstat ve funkčních rodinách a jsou tím poznamenány. Překonání všech s tím souvisejících peripetií se proto neobejde bez průběžného vzdělávání i využívání dostupných podpůrných

³⁵ NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace chování*. 3. Praha: TRITON, 2014. s. 15.

služeb. Jen tak může být úspěšně naplněn nejhlubší smysl pěstounství, kterým je služba dítěti, v nejvyšší možné míře.³⁶ Motivací, proč se stát pěstounem, je více:

Důvody vs. potřeby: důvody, proč se lidé stávají pěstouny, jsou jak citové, tak racionální. Měly by být vedeny touhou pomoci dítěti naplnit jeho potřeby a zajistit mu bezpečné prostředí pro jeho vývoj. Důležitost správné motivace se ukáže velmi brzy po přijetí dítěte.

Velké srdce: pěstouni jsou lidé, kteří chtějí nejen nabídnout pomocnou ruku, ale také ji přiložit k dílu. Chtějí doprovodit dítě na jeho cestě do dospělosti, pomoci mladým lidem postavit se na vlastní nohy či jen někomu dalšímu předat své zkušenosti a nabídnout místo u stolu i ve svém srdci.

Finanční motivace: pěstounství je jako služba státu samozřejmě finančně ohodnocena a podpořena. Nynější podmínky ve formě finančního příspěvku na potřeby dítěte a zajištění doprovodných služeb usnadní pěstounům péči o svěřené dítě. Je tedy v pořádku, pokud pěstoun uvažuje o tom, že by se pěstounství stalo jeho profesí. Ovšem neměla by to být jediná motivace. Pěstouni, které zajímá především stabilní zdroj příjmů, pak stejně brzy práci ukončí, je pro ně příliš náročná, pokud je netěší a nenaplnuje.³⁷

³⁶ Pěstounská péče a motivace k přijetí dítěte. *Brno Líšeň* [online]. 24. 8. 2016 [cit. 2019-10-13]. Dostupné z: <https://www.brno-lisen.cz/pestounska-pece-a-motivace-k-prijeti-ditete/t4870>.

³⁷ Já pěstoun: Příručka pro zájemce o pěstounství. *Hledáme rodiče* [online]. [cit. 2019-10-13]. Dostupné z: <http://www.hledamerodice.cz/download/prirucka-ja-pestoun.pdf>.

6. Proces zprostředkování

V průběhu celého procesu je potřeba mít na mysli, že se jedná o velice citlivou fázi, kdy na jedné straně stojí pracovník, který potřebuje oprávněně shromáždit celou řadu velmi osobních informací o žadatelích a druhé straně tím výrazně zasahuje do soukromí. Žadatelé to někdy mohou vnímat negativně. Postup pracovníka může být vnímán jako nevhodný či rušivý. Situaci žadatelům usnadňuje dobrá komunikace a objasnění, proč jsou informace tolik potřebné.³⁸

Proces zprostředkování má několik fází a spočívá:

1. ve vyhledávání dětí, kterým je potřeba zajistit péči v NRP formou pěstounské péče;
2. ve vyhledávání fyzických osob vhodných stát se pěstouny;
3. v odborné přípravě budoucích pěstounů k přijetí dítěte do rodiny;
4. ve výběru určité osoby vhodné stát se pěstounem určitého dítěte, jemuž se pěstounská péče zprostředkovává, a v zjištění osobního seznámení dítěte s touto osobou.

Podání žádosti

Zprostředkování se provádí jen na žádost fyzické osoby, která má zájem být zařazena do evidence žadatelů o zprostředkování pěstounské péče. Žádost se podává u obecního úřadu obce s rozšířenou působností podle místa trvalého bydliště pobytu žadatele (v případě manželů je to místo trvalého pobytu alespoň jednoho z nich). Žádost může podat fyzická osoba, která je občanem České republiky, nebo cizinec, kterému vyplývá nárok na sociální výhody. Existuje vzor formuláře, který je ke stažení na stránkách MPSV. Podmínkou podle zákona o SPOD je, že žadatel k žádosti připojí také svůj písemný souhlas s tím, že OSPOD je oprávněn o nich zjišťovat další potřebné údaje pro zprostředkování a zároveň kdykoliv zjistit, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností uvedených ve spisové dokumentaci. Žadatelé také přikládají souhlas se svou účastí na přípravě k přijetí dítěte do rodiny (povinný kurz).³⁹

³⁸ PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče: Manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. s. 31.

³⁹ BUBLEOVÁ, Věduna, Jana FRANTÍKOVÁ, Filip VYSKOČIL, Alena VÁVROVÁ a Pavla POKORNÁ. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014. s. 24–25.

Posouzení žádosti

Ve správním řízení do evidence zájemců o zprostředkování NRP nejprve obecní úřad podle místa trvalého pobytu žadatele shromáždí potřebné doklady pro zprostředkování pěstounské péče a založí spisovou dokumentaci o žadateli. Obecní úřad vede spisovou dokumentaci o žadateli, která obsahuje žádost, ve které jsou osobní údaje o žadateli, jimiž jsou jméno, případně jména; příjmení; datum narození a místo trvalého pobytu; doklad o státním občanství; opis z evidence rejstříku trestů; zprávu o zdravotním stavu, kterou předkládá žadatel; údaje o ekonomických a sociálních poměrech (byt, příjmy); písemný souhlas, že OSPOD je oprávněn zjišťovat další údaje pro zprostředkování a kdykoliv zjistit, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností uvedených ve spisové dokumentaci. Spisová dokumentace dále obsahuje písemný souhlas s účastí na přípravě přijetí dítěte do rodiny; stanovisko obecního úřadu k žádosti o zprostředkování pěstounské péče a vyjádření obecního úřadu; krajského úřadu; pověřené osoby nebo obecního úřadu obce s rozšířenou působností, který není příslušný k vedení spisové dokumentace o žadateli, pokud s nimi žadatel uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče, protože již má svěřeno dítě do pěstounské péče. Po shromáždění všech potřebných dokumentů postupuje obecní úřad obce s rozšířenou působností kopii spisové dokumentace o žadateli neprodleně krajskému úřadu.

Posouzení žadatele

Krajský úřad vede v rámci svého správního obvodu evidenci dětí a evidenci žadatelů, posuzuje vhodnost žadatelů, rozhoduje o zařazení nebo nezařazení žadatele do evidence, vyhledává pro děti vedené v evidenci vhodné náhradní rodiny. Krajský úřad zařazuje žadatele do své evidence pro účely zprostředkování pěstounské péče po odborném posouzení žadatele. Odborný posudek žadatele zahrnuje posouzení samotného žadatele o pěstounskou péči; zhodnocení přípravy k přijetí dítěte do rodiny, včetně speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu; vyjádření dětí žadatele k přijetí dítěte svěřovaného do pěstounské péče do rodiny, jsou-li takového vyjádření schopny s ohledem na věk a rozumovou vyspělost; posouzení schopnosti dětí žijících v domácnosti žadatele přijmout dítě do rodiny; zjištění bezúhonnosti žadatele, jeho partnera, dítěte a jiné osoby tvořící společnou domácnost s žadatelem; schopnost pečovat o děti vyžadující speciální péči a schopnost spolupráce s rodiči těchto dětí.

Odborné posouzení provádí krajský úřad vždy před zařazením žadatelů a dětí do evidence. Posouzení zdravotního stavu podle zákona o SPOD má žadatel povinnost

podrobit se při odborném posouzení vyšetření zdravotního stavu, sdělit údaje o svém zdravotním stavu a sdělit jméno, příjmení a adresu ošetřujícího lékaře a název a adresu zdravotnického zařízení, v němž se léčí. V rámci odborného posouzení se hodnotí, zda zdravotní stav žadatele z hlediska duševního, tělesného a smyslového nebrání dlouhodobé péči o dítě. Hlavním hlediskem je zájem dítěte. V rámci psychologického posouzení se u žadatelů posuzuje charakteristika osobnosti, psychický stav, zdravotní stav, který zahrnuje posouzení, zda stav žadatele z hlediska duševního, tělesného a smyslového nebrání dlouhodobé péči o dítě. Dále se v psychologickém posouzení posuzuje motivace, která vedla k podání žádosti, stabilita partnerského vztahu a prostředí v rodině.⁴⁰

Jednou z podmínek pro zprostředkování pěstounské péče je, že se zájemce o svěřením zúčastní přípravy k přijetí dítěte do rodiny, kterou zajišťuje krajský úřad nebo pověřená osoba. Zhodnocení přípravy k přijetí dítěte do rodiny, včetně speciální přípravy k přijetí dítěte pěstounem na přechodnou dobu, je součástí odborného posouzení pro zprostředkování pěstounské péče. Úspěšnost pěstounské péče je mimo jiné závislá také na správném výběru budoucího pěstouna. Zajištění podmínek pro výběr dítěte spočívá zejména v tom, že je třeba vybírat pro dítě vhodného pěstouna z co nejširšího okruhu osob a zároveň plně respektovat poznatky a zjištění o konkrétních potřebách dítěte. Cílem kurzů je poskytnout budoucím náhradním rodičům potřebné vědomosti o specifických otázkách NRP, zprostředkovat reálné informace o situaci a potřebách dítěte žijícího mimo biologickou rodinu a umožnit jim ujasnit si představy o tom, jaké dítě mohou do své péče přijmout. Žádost o pěstounskou péči lze během jejího vyřizování podle aktuální situace písemně přerušit nebo vzít zpět. Na základě odborného posouzení vydá příslušný krajský úřad nebo Magistrát hl. m. Prahy rozhodnutí o zařazení nebo nezařazení do evidence žadatelů pro zprostředkování pěstounské péče. V případě, že krajský úřad zjistí závažné důvody, proč nezařadit žadatele do evidence žadatelů, může rozhodnout o zamítnutí žádosti i před provedením odborného posouzení žadatele. Proti zamítnuté žádosti se lze odvolat, a to u správního orgánu, který napadené rozhodnutí vydal. V odůvodnění odvolání je třeba podrobně vyjádřit, s čím v napadeném rozhodnutí nesouhlasí, nebo doložit nové skutečnosti. Odvolacím správním orgánem je MPSV. Evidenci žadatelů o pěstounskou péči vedou krajské úřady. V rozhodnutí o zařazení žadatele do evidence je žadatelům stanovena povinnost hlásit krajskému úřadu všechny změny rozhodné pro zprostředkování pěstounské péče do 15 dnů

⁴⁰ BUBLEOVÁ, Věduna, Jana FRANTÍKOVÁ, Filip VYSKOČIL, Alena VÁVROVÁ a Pavla POKORNÁ. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014. s. 25–28.

ode dne jejich vzniku. Zprostředkovat pěstounskou péči lze pouze osobně v evidenci. Osoby, které dítě již osobně znají a mají zájem přijmout ho do pěstounské péče, mohou podat žádost o svěřeni konkrétního dítěte do své pěstounské péče přímo příslušnému soudu.⁴¹

Výběr pěstounské rodiny

Výběr rodiny ke konkrétnímu dítěti je úkolem odborných pracovníků krajského úřadu, který vede evidenci dětí i žadatelů.⁴² Všechny údaje jsou obecními úřady průběžně aktualizovány každých 3–6 měsíců, nebo když dojde ke změně.⁴³ Krajský úřad vyhledává pro děti vedené v jeho evidenci vhodné žadatele z evidence žadatelů vedené tímto krajským úřadem a z evidence jiných krajských úřadů. Pracoviště krajského úřadu si zpravidla zve k tomuto jednání odborníky z praxe. Dítěti je vybírána nejvhodnější rodina. Zprostředkování NRP se řídí základním pravidlem: Vždy je dítěti vybírána taková rodina, která je připravena přijmout dítě právě takové, jaké je. To znamená se všemi jeho radostmi a starostmi; se všemi jeho přednostmi, ale také riziky ve vývoji; s jeho minulostí; s jeho osobní i rodinnou anamnézou; s existencí jeho původních rodičů a sourozenců; s důsledky jeho pobytu v ústavním zařízení nebo nefungující rodině. Výběr rodiny pro konkrétní dítě závisí především na míře nároků, požadavků, toleranci a sociálně-psychologickém posouzení žadatelů. Podněty ke zprostředkování pěstounské péče krajskému úřadu může podávat i MPSV.⁴⁴ Cílem přípravy je poskytnout žadatelům co nejvíce informací o potřebách dítěte, jeho vývoji i úskalích vývoje vzhledem k možné deprivaci, připravit žadatelský pár na co nejvíce situací, které zákonitě nastávají. Příprava žadatelů by tak měla poskytnout základní vhled do problematiky péče o přijaté dítě.⁴⁵

⁴¹ BUBLEOVÁ, Věduna, Jana FRANTÍKOVÁ, Filip VYSKOČIL, Alena VÁVROVÁ a Pavla POKORNÁ. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014. s. 28–29.

⁴² BUBLEOVÁ, Věduna, Jana FRANTÍKOVÁ, Filip VYSKOČIL, Alena VÁVROVÁ a Pavla POKORNÁ. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014. s. 29.

⁴³ PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče: Manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. s. 59.

⁴⁴ BUBLEOVÁ, Věduna, Jana FRANTÍKOVÁ, Filip VYSKOČIL, Alena VÁVROVÁ a Pavla POKORNÁ. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014. s. 28–29.

⁴⁵ NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. 1. Praha: Linde, 2012. s. 23.

Navázání kontaktu s dítětem

Když krajský úřad posoudí určité žadatele jako nejvhodnější náhradní rodiče pro konkrétní dítě, seznámí je se všemi dostupnými informacemi. Na základě písemného oznámení krajského úřadu má žadatel právo seznámit se osobně s dítětem a ten, u něhož se dítě nachází, je povinen toto seznámení umožnit. Žadatel má možnost seznámit se s dítětem a podat žádost o svěřením dítěte do péče budoucích pěstounů, a to do 30 dnů ode dne, kdy mu bylo doručeno, že byl pro konkrétní dítě vybrán jako vhodný pěstoun. V této fázi zprostředkování NRP je důležité přechod dítěti do nové rodiny co nejvíce usnadnit. Pro dítě je měnící se prostředí vždy krokem do neznáma. Informace o tom, jaké dítě dodržuje rituály, co má rádo apod., mohou adaptaci dítěte velmi usnadnit. Může se stát, že dítě přijde do nové rodiny například s „knihou života“ nebo se svým osobním kufříkem, ve kterém budou fotky, předměty a vůně, které ho jeho dosavadním životem provázely.⁴⁶

Dohoda o výkonu pěstounské péče

Rodinám, které mají dítě svěřené do péče, a osobám v evidenci je dnes již legislativně garantován nárok na odbornou pomoc. Novela zákona o SPOD s účinností od 1. ledna 2013 zakotvila do právního řádu dohodu o výkonu pěstounské péče. Touto dohodou by měly být upraveny podrobnosti ohledně výkonu práv a povinností pěstounů. Dohody musí být v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte a při jejich tvorbě se musí přihlížet k zájmům a individuálním potřebám dítěte i pečujících osob a osob v evidenci.⁴⁷ Výkon pěstounské péče je mimořádně náročný. Vyžaduje proto, aby žadatelé o pěstounskou péči byli nejen důkladně odborně připraveni, ale měli též odpovídající osobnostní charakteristiky. Mezi ty patří silné rodičovské kompetence, kam spadají nejen dovednosti rozpoznávání a naplňování potřeb znevýhodněných dětí, ale také schopnosti vytvářet a naplňovat vzájemný, emočně vřelý vztah. Důležitým aspektem je i otázka, jaký vzor dítěti pěstoun poskytne, jakým způsobem je pěstoun integrován ve svém sociálním prostředí a jak s ním dovede spolupracovat. Tyto charakteristiky již samy o sobě definují osobnost, která je stabilní a vyzrálá.⁴⁸ Sledování, jak je naplňována dohoda o výkonu pěstounské péče, v sobě obsahuje nejvýraznější kontrolní složku ze všech uvedených služeb.

⁴⁶ BUBLEOVÁ, Věduna, Jana FRANTÍKOVÁ, Filip VYSKOČIL, Alena VÁVROVÁ a Pavla POKORNÁ. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014. s. 30.

⁴⁷ BUBLEOVÁ, Věduna, Jana FRANTÍKOVÁ, Filip VYSKOČIL, Alena VÁVROVÁ a Pavla POKORNÁ. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. 3. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014. s. 31.

⁴⁸ PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče: Manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. s. 61.

Klíčový pracovník je s pěstouny alespoň 1x za 2 měsíce v osobním kontaktu. Tato setkávání probíhají podle dohody klíčového pracovníka a pěstounů zpravidla v jejich domácnosti, ale je možné setkání uskutečnit i mimo jejich domov. Důležité je, aby měl pracovník možnost nerušeného rozhovoru s pěstouny, svěřenými dětmi a v případě potřeby také s biologickými dětmi pěstounů. Klíčový pracovník během sezení vypracovává písemné zprávy a 1x za půl roku předkládá doprovázející organizace zprávu OSPOD. Pěstouni by měli být s obsahem této zprávy seznámeni. Vždy by si měl pracovník udělat čas a prostor na setkání s dětmi.⁴⁹

Ukončení pěstounské péče

Pěstounská péče může být ukončena několika způsoby. Každá situace ukončení pěstounské péče má svá specifika a klade různé nároky na dítě, pěstouny, rodinu i pracovníky. Dítě může odejít z pěstounské rodiny z těchto důvodů:

- dosažením zletilosti;
- zrušením pěstounské péče rozhodnutím soudu;
- odchodem z pěstounské péče na přechodnou dobu;
- z jiných důvodů (úmrť pěstouna, osvojením dítěte v pěstounské péči apod.).

Dosažením zletilosti končí pěstounská péče a veškeré závazky pěstounů vůči dítěti. Jakýkoliv kontakt či podpora je čistě na jejich vzájemné domluvě. Vzhledem k silné tradici dlouhodobé pěstounské péče, která je ve svých charakteristikách podobná osvojení, víme, že mnoho mladých dospělých i nadále zůstává součástí své pěstounské rodiny. Formální ukončení pěstounské péče neznamená vždy ztrátu zázemí a podpory.⁵⁰ Zatímco v případě ukončení pěstounské péče zletilostí se jedná o přirozený proces, který je nedílnou součástí konceptu pěstounské péče, zrušení pěstounské péče rozhodnutím soudu je téměř vždy spojeno s pocitem neúspěchu či zklamání některého ze zúčastněných. V České republice musí být pěstounská péče předčasně zrušena vždy rozhodnutím soudu.

⁴⁹ PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče: Manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. s. 92.

⁵⁰ PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče: Manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. s. 111.

7. Náhradní rodinná péče v zahraničí

V řadě zemí Evropy došlo po roce 1989 ke změně sociální politiky a sociální péče v tom smyslu, že začaly být orientovány více na dítě. Docházelo k tomu díky postupné ratifikaci Úmluvy o právech dítěte v jednotlivých zemích a také díky rozšiřující se mezinárodní spolupráci.⁵¹ Pro srovnání tuzemského systému pěstounské péče v rámci Evropské unie byly vybrány systémy pěstounské péče Slovenské republiky a Dánského království. Slovenský systém byl vybrán z důvodu velmi podobného historické vývoje s českým systémem a dánský systém z důvodu výrazných rozdílů oproti tuzemskému systému.

Náhradní rodinná péče na Slovensku

V první polovině 90. let vznikají na Slovensku občanské iniciativy usilující o reformu náhradní péče o děti, například občanské sdružení Úsměv jako dar. V roce 1993 začalo vznikat občanské sdružení Návrat, které se zaměřovalo na práci s náhradními rodinami a také na transformaci dětských domovů s pomocí profesionálních rodin. Oba subjekty působí jako významné, státem akreditované subjekty pro zprostředkování a přípravu na NRP, především pěstounskou. Systém péče byl do roku 1997 na Slovensku řízen třemi resorty: zdravotnictvím (kojenecké ústavy pro děti do 3 let), školstvím (dětské domovy pro děti do 18 let) a resortem práce, sociálních věcí a rodiny (organizace náhradní rodinné péče a zabezpečení péče o těžce zdravotně postižené děti v ústavech sociální péče). Od roku 1997 přešly dětské domovy a kojenecké ústavy – pod společným názvem dětské domovy – do působnosti Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny SR.⁵² K prvním krokům transformace náhradní péče o děti na Slovensku patřilo prosazování institutu profesionálního rodičovství jako jedné z forem péče dětských domovů. První profesionální rodiny ovšem vznikly v průběhu let 1995–1996 a na jejich vyhledávání se zaměřilo občanské sdružení Návrat. Původní myšlenkou bylo vytvořit síť profesionálních rodin jako míst přechodné péče pro děti, které se po sanaci vrátí zpět do původní rodiny – pro děti, jejichž rodiče jsou ve výkonu trestu nebo na dlouhodobém léčení. Mnoho rodičů ovšem očekávalo, že se jim do péče dostane „bezproblémové“ dítě, přestože většina dětských domovů upřednostňuje koncept profesionálních rodin s určením hlavně pro děti „problémové“, vyžadující individuální

⁵¹ MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: Průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. s. 149.

⁵² NOVÁK, Ondřej. *NÁHRADNÍ PÉČE O DĚTI V DÁNSKU, V ANGLII A WALESU, NA SLOVENSKU A V POLSKU*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2013. s. 111–112.

přístup. O výběru osob pro profesionální rodičovství rozhoduje ředitel dětského domova. Může odmítnout i zájemce, který úspěšně prošel přípravou a který má doporučení od psychologa – častým důvodem odmítnutí bývá nedostatek mzdových prostředků. Ředitelé ale někdy rozhodnou naopak i o přijetí nového profesionálního rodiče, přestože ho psycholog nedoporučil.⁵³

Slovenský zákon o rodině z roku 2005 rozlišuje tyto typy náhradní péče o dítě:

- svěření nezletilého dítěte do osobní péče jiné fyzické osoby než rodiče (při rozhodování o svěření do této tzv. „náhradní osobní péče“ soud upřednostňuje především příbuzného nezletilého dítěte);
- pěstounská péče;
- ústavní výchova.

Zákon o rodině dále upravuje další dvě formy náhradní rodinné péče:

- osvojení;
- poručenství (s osobní péčí).

Slovenská právní úprava upřednostňuje náhradní péči v rodině před péčí v instituci. Podle zákona č. 36/2005 Z. z., o rodině, ústavní péči může nařídit soud, jen pokud výchova nezletilého dítěte je vážně ohrožena nebo narušena a jiná výchovná opatření by nevedla k nápravě nebo jestliže rodiče nemohou zajistit osobní péči o nezletilé dítě z jiných vážných důvodů a nezletilé dítě nelze svěřit do náhradní osobní péče či do pěstounské péče. Za vážné ohrožení nebo vážné narušení výchovy nezletilého dítěte se přitom nepovažují nedostatečné bytové poměry anebo majetkové poměry rodičů nezletilého dítěte. Soud je povinen před nařízením ústavní péče vždy zkoumat, zda nezletilé dítě nelze svěřit do náhradní osobní péče nebo do péče pěstounské. Zákon č. 305/2005 Z. z., o SPOD a sociální kuratele, říká, že ústavní péči zajišťují dětské domovy, a to dvěma způsoby – buď v profesionální rodině, nebo v samostatné skupině.⁵⁴ Je-li to možné, měla by se ústavní péče vykonávat přednostně v profesionálních rodinách. Tato péče má přednost před péčí poskytovanou v samostatných skupinách v dětských domovech.

⁵³ NOVÁK, Ondřej. *NÁHRADNÍ PÉČE O DĚTI V DÁNSKU, V ANGLII A WALESU, NA SLOVENSKU A V POLSKU*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2013. s. 115–121.

⁵⁴ NOVÁK, Ondřej. *NÁHRADNÍ PÉČE O DĚTI V DÁNSKU, V ANGLII A WALESU, NA SLOVENSKU A V POLSKU*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2013. s. 126.

Právní úprava na Slovensku

NRP na Slovensku je upravena zákonem č. 36/2005 Z. z., o rodině. Přijetím nového zákona o rodině došlo ke zrušení značného množství stávajících předpisů a nově byla do zákona o rodině zahrnuta úprava pěstounské péče, která byla dříve upravena v samostatném zákoně č. 265/1998 Z. z., o pestúnskej starostlivosti. Zákon o rodině tvoří základní rámec NRP na Slovensku, jelikož jednotlivé formy náhradní rodinné péče definuje a vytváří pravidla pro jejich aplikaci. Tento zákon je doplněn zákonem č. 305/2005 Z. z., o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele, a zákonem č. 627/2005 Z. z., o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa. ZOSPOD upravuje SPOD a soubor opatření pro předcházení vzniku krizových situací v rodině, ochranu práv a právem chráněné zájmy dětí, předcházení prohlubování a opakování poruch psychického vývoje, fyzického vývoje a sociálního vývoje dětí a zletilých fyzických osob a pro zamezení nárůstu sociálně-patologických jevů.⁵⁵

Ve vztahu k úpravě náhradní rodinné péče obsažené v zákoně o rodině je tak ZOSPOD významný zejména tím, že stanoví opatření k zajištění:

- a) ochrany dítěte, která je nezbytná pro jeho blaho a která respektuje jeho nejlepší zájem (ve smyslu Úmluvy o právech dítěte);
- b) výchovy a všestranného vývoje dítěte v jeho přirozeném rodinném prostředí;
- c) náhradního prostředí dítěti, které nemůže být vychováváno ve vlastní rodině.

Zákon č. 627/2005 Z. z., o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa, upravuje poskytování příspěvků, kterými stát podporuje náhradní péči o dítě v případech, kdy je náhradní péče o dítě vykonávána osobně na základě rozhodnutí soudu nebo na základě rozhodnutí příslušného orgánu jinou fyzickou osobou než rodičem.⁵⁶

Shrneme-li výše uvedené, legislativní rámec náhradní rodinné péče na Slovensku je od roku 2005 tvořen zejména níže uvedenými zákonnými a podzákonnými normami a je vhodné doplnit, že Slovensko je vázáno i řadou mezinárodních úmluv a předpisů, jejichž obsah je ve vnitrostátních normách reflektován.⁵⁷

⁵⁵ NOVÁK, Ondřej. *NÁHRADNÍ PÉČE O DĚTI V DÁNSKU, V ANGLII A WALESU, NA SLOVENSKU A V POLSKU*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2013. s. 151.

⁵⁶ NOVÁK, Ondřej. *NÁHRADNÍ PÉČE O DĚTI V DÁNSKU, V ANGLII A WALESU, NA SLOVENSKU A V POLSKU*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2013. s. 151.

⁵⁷ NOVÁK, Ondřej. *NÁHRADNÍ PÉČE O DĚTI V DÁNSKU, V ANGLII A WALESU, NA SLOVENSKU A V POLSKU*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2013. s. 151.

Základní vnitrostátní normy upravující náhradní rodinnou péči:

- zákon č. 36/2005 Z. z., o rodině;
- zákon č. 305/2005 Z. z., o sociálněprávní ochraně dětí a sociálního kuratele;
- zákon č. 627/2005 Z. z., o příspěvcích na podporu náhradní starostlivosti o dítě;
- zákon č. 453/2003 Z. z., o orgánech štátné správy v oblasti sociálních věcí, rodiny a služeb zaměstnanosti;
- vyhláška č. 643/2008 Z. z., Ministerstva práce, sociálních věcí a rodiny Slovenské republiky, kterou se vykonávají některá ustanovení zákona č. 305/2005 Z. z.⁵⁸

Základní mezinárodní úmluvy a předpisy komunitárního práva přímo upravující nebo dotýkající se institutu náhradní rodinné péče, jimiž je Slovensko vázáno:

- Úmluva o právech dítěte;
- Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení;
- Listina základních práv EU;
- nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003, o pravomoci a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti (nařízení Brusel II).⁵⁹

Náhradní rodinná péče v Dánsku

Dánský systém náhradní péče o děti prodělal za posledních 40 let velké změny. Zaprvé se od poloviny 70. let odstupovalo od institucionální péče k péči poskytované v pěstounských rodinách a zadruhé se mluví o pohybu od umístování do náhradní péče k prevenci. Dánský systém péče o dítě bývá řazen k tzv. skandinávskému modelu (Dánsko, Švédsko, Norsko). Z těchto zemí má Dánsko (spolu s Finskem) nejmenší podíl dětí umístěných bez souhlasu rodičů. Pokud jde o náhradní péči, vidí rodiny ve státu a službách péče o dítě především spojence. Rodiče mají totiž v systému náhradní péče o děti právo nadále o svých dětech rozhodovat a mohou si dítě vzít zpět, jakmile mají pocit, že mohou znovu plně převzít svoji rodičovskou odpovědnost.⁶⁰ Dánský systém dlouhou dobu vylučoval z náhradní péče pokrevní příbuzné děti (prarodiče, tety, sourozence, bratrance

⁵⁸ NOVÁK, Ondřej. *NÁHRADNÍ PÉČE O DĚTI V DÁNSKU, V ANGLII A WALESU, NA SLOVENSKU A V POLSKU*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2013. s. 152.

⁵⁹ NOVÁK, Ondřej. *NÁHRADNÍ PÉČE O DĚTI V DÁNSKU, V ANGLII A WALESU, NA SLOVENSKU A V POLSKU*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2013. s. 152.

⁶⁰ NOVÁK, Ondřej. *NÁHRADNÍ PÉČE O DĚTI V DÁNSKU, V ANGLII A WALESU, NA SLOVENSKU A V POLSKU*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2013. s. 32.

atd.) stejně jako jejich možnost náhradní péči ovlivňovat. Současný zákon však v rámci konceptu tzv. síťové péče zdůrazňuje odpovědnost rodičů, širšího příbuzenstva a sociální sítě rodiny za podporu při řešení problémů dítěte. Koncept síťové péče zahrnuje i možnost umístit dítě například do péče sousedů, učitele apod. za předpokladu již existující emocionální vazby mezi dítětem a jeho budoucí novou (pěstounskou) rodinou.⁶¹ Status nejdůležitějšího typu náhradní péče měla náhradní rodinná péče až do roku 1985, kdy se politika opět změnila a institucionální a náhradní rodinné péči byl udělen stejný zákonný a ekonomický status a začaly být považovány za komplementární formy péče pro různé cílové skupiny dětí.⁶²

Další formou pěstounské péče, zavedenou v rámci Reformy péče o dítě v roce 2011, je tzv. komunální/místní pěstounská péče. Ta je zaměřena především na děti se speciálními potřebami a je charakteristická vyšší odbornou vzdělaností pěstounů a vyšší součinností orgánů místní správy na výkonu pěstounské péče.⁶³

V minulosti nebyl proces výběru pěstounů příliš důkladný. V současné době musejí být potenciální pěstouni pečlivě posouzeni. Posuzovací rozhovory probíhají přímo v rodinách žadatelů, zkoumá se názor všech členů rodiny. Žadatelé mají také povinnost absolvovat vzdělávací seminář, to se týká i péče příbuzenské nebo péče osob blízkých dítěti. Až polovina dánských pěstounů má vzdělání v sociální oblasti – například jako sociální pedagogové (což pro výkon náhradní rodinné péče ovšem není podmínkou).

Pěstouni dostávají dávky, jejich příjem je co do výše srovnatelný s běžným platem; nejsou ovšem v zaměstnaneckém poměru. Pěstounská péče je finančně ohodnocena o to více, čím složitější jsou problémy dítěte v péči.

Rozhodující slovo při umístění dětí do péče či při jejím ukončení mají sociální pracovníci.⁶⁴ V Dánsku existuje NRP v klasických profesionalizovaných pěstounských rodinách, dále existují tzv. síťové formy pěstounské péče, kdy jde dítě do příbuzenské péče nebo do péče lidí ze sociálního okolí, a tzv. péče komunální/místní, která má sloužit

⁶¹ NOVÁK, Ondřej. *NÁHRADNÍ PÉČE O DĚTI V DÁNSKU, V ANGLII A WALESU, NA SLOVENSKU A V POLSKU*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2013. s. 14.

⁶² NOVÁK, Ondřej. *NÁHRADNÍ PÉČE O DĚTI V DÁNSKU, V ANGLII A WALESU, NA SLOVENSKU A V POLSKU*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2013. s. 33.

⁶³ NOVÁK, Ondřej. *NÁHRADNÍ PÉČE O DĚTI V DÁNSKU, V ANGLII A WALESU, NA SLOVENSKU A V POLSKU*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2013. s. 14.

⁶⁴ NOVÁK, Ondřej. *NÁHRADNÍ PÉČE O DĚTI V DÁNSKU, V ANGLII A WALESU, NA SLOVENSKU A V POLSKU*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2013. s. 15.

především dětem se speciálními potřebami.⁶⁵ Největší podíl umístěných dětí v NRP mají teenageři, k čemuž neexistuje vysvětlení, proč tomu tak je.⁶⁶

Právní úprava v Dánsku

Legislativní rámec úpravy náhradní rodinné péče v Dánsku je tvořen zejména následujícími, právně závaznými předpisy:

- zákon o sociálních službách;
- dále také „ZoSS“ (v originále „lov om social service“ či „Serviceloven“), základní zákonná norma upravující poměrně komplexně institut náhradní péče;
- zákon o adopci („lov om adoption“ či „Adoptionsloven“) ve spojení s prováděcími předpisy;
- nařízení o adopci („Bekendtgørelse om adoption“) a prováděcí nařízení č. 921 ze dne 28. září 2009 upravující pravidla pro postup při osvojení;
- zákon o právní ochraně a správě v sociální oblasti („lov om retssikkerhed og administration på det sociale område“);
- zákon o veřejné správě („Forvaltningsloven“), upravuje správní řízení; dává možnost správním orgánům užít správního uvážení, čímž je zajištěno, aby v jednotlivých případech bylo rozhodováno podle okolností případu, tedy je zajištěn individuálnější přístup orgánů, a to i v sociální oblasti a oblasti péče o rodinu;
- právní předpisy vydávané Celonárodním svazem obcí (Kommunernes Landsforening) či jednotlivými obcemi, například pro oblast odměňování pěstounů.

⁶⁵ NOVÁK, Ondřej. *NÁHRADNÍ PÉČE O DĚTI V DÁNSKU, V ANGLII A WALESU, NA SLOVENSKU A V POLSKU*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2013. s. 39.

⁶⁶ Středisko náhradní rodinné péče, o. s.: Situace náhradní péče o děti v Dánsku. [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <http://www.cepp.cz/wp-content/uploads/2016/11/Situace-náhradn%C3%AD-péče-o-děti-v-Dánsku.pdf>.

Dánsko je dlouhodobě řazeno mezi státy EU s nadstandardními výsledky v oblasti dodržování a zajišťování práv dětí. Přestože systém náhradní rodinné péče v Dánsku funguje již dlouhou dobu na mimořádně vysoké úrovni, byla v roce 2010 s účinností od 1. ledna 2011 za účelem dalšího zlepšení systému náhradní rodinné péče zákonodárným sborem přijata tzv. reforma péče o dítě (Barnets Reform), kterou došlo ke změně zákona o sociálních službách, byla zavedena nová opatření a dále posílena práva dítěte.⁶⁷

V Dánsku je náhradní péče zajišťována v těchto formách:

- a) pěstounská péče – klasická, komunální či místní a síťová forma pěstounské péče;
- b) osvojení;
- c) ústavní výchova.⁶⁸

⁶⁷ NOVÁK, Ondřej. *NÁHRADNÍ PÉČE O DĚTI V DÁNSKU, V ANGLII A WALESU, NA SLOVENSKU A V POLSKU*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2013. s. 53.

⁶⁸ NOVÁK, Ondřej. *NÁHRADNÍ PÉČE O DĚTI V DÁNSKU, V ANGLII A WALESU, NA SLOVENSKU A V POLSKU*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2013. s. 56.

8. Dítě s handicapem

Zdraví definujeme jako stav fyzické i psychické pohody. Žádné dítě, které přichází do NRP, není podle této definice zdravé. Tyto děti se narodily jako nechtěné, často z nesledovaných těhotenství nebo matkám s rizikovým chováním. Po narození nebyly vytvořeny podmínky pro vznik citového příklonu a nebyly saturovány jejich základní potřeby. Toto vše činí děti umístěné do NRP dětmi se speciálními potřebami. Některé z nich mohou mít i zjevné zdravotní potíže či vývojové poruchy. Zdravotní stav dětí v ústavní péči je ovlivňován obecně špatnou zdravotní péčí u dětí ze sociálně slabých rodin. Mnohdy chybí snaha najít správnou diagnózu a dítě je označeno za zlobivé nebo výchovně obtížně zvládatelné. S jakými handicapy se tedy může rodič u dítěte v NRP setkat? V podstatě s čímkoli jako u ostatní dětské populace. Některé choroby či vývojové vady se však vyskytují častěji. Za vývojovou poruchu, která je u dětí v NRP podstatně častější než ostatní, je považován fetální alkoholový syndrom.⁶⁹

Fetální alkoholový syndrom je způsoben nadměrnou konzumací alkoholu v různých stádiích těhotenství a má na vývoj plodu negativní účinky, které se mohou projevit jako izolované poruchy vývoje či jako komplexní jednotka. Syndrom je charakterizovaný některými typickými projevy, z nichž nejvýznamnější jsou: růstová retardace, abstinenční příznaky po narození, vrozené srdeční vady, poruchy chování, poškození mentálního vývoje nebo kraniofaciální dysmorfie – tento výraz popisuje odchylky na lebce, která bývá celkově zmenšená a zploštělá.

U menších projevů účinků alkoholu na plod mohou být přítomny pouze některé formy z výše uvedených odchylek. Následky vlivu alkoholu a dalších drog na vyvíjející se mozek nelze na první pohled nijak zjistit. Jediným indikátorem tohoto handicapu jsou problémy v chování a učení. Vedle alkoholu má na plod v těhotenství negativní účinky také kouření. V cigaretách jsou obsaženy chemické látky, které procházejí placentou a mohou negativně ovlivnit vývoj dítěte. Děti kuřaček jsou náchylnější ke vzniku nádorových a srdečně-cévních onemocnění, bývají impulzivnější a mají sklon k poruchám chování.⁷⁰

⁶⁹ ZEŽULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. s. 101–102.

⁷⁰ ZEŽULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. s. 102–105.

Mezi **pervazivní vývojové poruchy** se řadí závažné poruchy vývoje, jako je autismus nebo Reyův syndrom, či poruchy autistického spektra (PAS). Dítě s PAS zaostává v sociálním vývoji a komunikaci. PAS jsou u dětí v NRP celkem časté a obvykle bývají pozdě diagnostikovány. Tyto děti nerozumějí světu kolem, tomu, co vidí a slyší. Pokud jsou inteligentní, dokážou rozpoznat, že se od nich něco očekává, nechápou však význam toho, co lidé kolem nich dělají a co od nich očekávají. Někdy tak mohou působit jako provokatéři, zlobivé děti. Dalšími možnými diagnózami z této kategorie je Aspergerův syndrom, atypický autismus a neverbální porucha učení.

U **tělesných postižení** se jedná prakticky vždy o vědomé rozhodnutí přijmout dítě s postižením. Nejčastěji jde o chybějící končetiny nebo rozštěpové vady obličejového skeletu. Intelekt nebývá narušen a při dobré péči mohou tyto děti dosáhnout velmi dobré kvality života. Přijmout dítě s tímto typem postižení předpokládá především organizační opatření a mnoho energie při jednání s úřady a institucemi.⁷¹

Do NRP přicházejí i děti s nejrůznějšími **smyslovými vadami**. Nejčastěji se jedná o vady zraku a sluchu. S výjimkou úplné hluchoty a slepoty jsou tyto děti plně integrovatelné mezi zdravé děti a kompenzační pomůcky představují spíše finanční zátěž než skutečný problém. I tyto vady mohou být rozpoznány pozdě.⁷²

Mentální a kombinovaná postižení se v jisté míře nacházejí v ústavních institucích, z nichž se velké procento dětí následně dostává do pěstounských rodin, kde velmi dobře prospívají. Ze všech možných vad je nejznámější Downův syndrom a dětská mozková obrna.

Závažnou skupinou jsou **poruchy osobnosti a jiné psychiatrické diagnózy**. Řada dětí v ústavní výchově je potomky psychiatricky nemocných rodičů a je ohrožena zvýšenou pravděpodobností výskytu obdobné poruchy. Mezi psychiatrické choroby patří i všechny typy závislostí.⁷³

U mnoha dětí v NRP je sledován jejich **neurologický vývoj**. Neurologie je obor, který se zabývá vývojem mozku a mozkových funkcí, a právě ty jsou ohroženy při nedodržování správné životosprávy po dobu těhotenství. Mezi nejznámější neurologické poruchy patří epilepsie. Ta je dobře ovlivnitelná léky a může mít tendenci k úplnému vymizení křečových projevů.

⁷¹ ZEŽULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. s. 105–107.

⁷² ZEŽULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. s. 107–108.

⁷³ ZEŽULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. s. 107–109.

Pro tyto děti se obtížněji hledají pěstounští rodiče. V současné době je takových dětí v celé České republice výrazně více než pěstounů, kteří by jim chtěli poskytnout domov a rodinu. Je třeba si uvědomit, že dítě nemá jen potřeby zdravotní, ale i psychické a sociální. Pouze v rodině může dítě díky individuálnímu přístupu zažít plný pocit bezpečí a jistoty, bezpodmínečného přijetí a lásky, osvojit si partnerské i rodičovské role a vzorce chování potřebné v dospělosti. Praxe dokazuje, že i děti se zdravotním postižením dělají po příchodu do náhradní rodiny výrazné pokroky.

9. Program pro rodiče

Parent Resources for Information, Development, and Education – zdroje pro informování, rozvoj a vzdělávání rodičů.⁷⁴ Jeden z programů, který se postupně rozšířil do řady zemí, je program PRIDE vytvořený v roce 1993 ve Spojených státech amerických. Postupně byl implementován v řadě evropských zemí (Island, Norsko, Švédsko, Finsko, Dánsko, Nizozemsko, Estonsko, Ukrajina, Maďarsko, Srbsko a Bulharsko). Od roku 1999 je využíván v Polsku a od roku 2001 na Slovensku.⁷⁵ V roce 2013 byly předloženy potřebné zdroje k realizaci odborné přípravy PRIDE a byli vycvičeni první lektoři v České republice. V roce 2015 vznikl Spolek PRIDE-CZ, který má za cíl šířit myšlenku a filozofii PRIDE a poskytovat odbornou podporu a zázemí lektorům, posilovat týmovou spolupráci, a zvyšovat tím kvalitu péče o rodinu a ohrožené děti. Model PRIDE vznikl z impulzu náhradních rodičů jako reflexe jejich vlastních zkušeností a potřeb. Cílem programu bylo zlepšení kvality služeb NRP zavedením standardizovaného strukturovaného rámce pro nábor, přípravu a výběr náhradních rodičů. Součástí modelu je také odborná příprava náhradních rodičů a jejich další profesní rozvoj.⁷⁶ Program PRIDE obsahuje 14 kroků, které zahrnují celý proces zprostředkování NRP.

Čtrnáct kroků PRIDE:

1. Stanovení úlohy a cílů subjektů s pověřením k výkonu SPOD.
2. Definování role, úkolů a kompetencí.
3. Provádění vyhodnocování místních potřeb.
4. Rozvoj vzdělávání (veřejnosti) a náborových strategií (pro získání nových náhradních rodičů).
5. Poskytování odpovědí na dotazy.
6. Příprava základního přípravného kurzu PRIDE pro náhradní rodiče a zaslání informačního balíčku pro zájemce o účast v přípravě.
7. Uskutečnění první individuální konzultace v domácnosti zájemců.
8. Krok:
 - a) Poskytnutí základního přípravného kurzu PRIDE pro náhradní rodiče.
 - b) Průběžné vzájemné posouzení rodin.

⁷⁴ Program na rozvoj a podporu náhradních rodin Spolek PRIDE-CZ. *Spolek PRIDE-CZ rozvoj a podpora náhradních rodičů* [online]. Dostupné z: <https://www.pride-cz.com/o-pride/>.

⁷⁵ PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče: Manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. s. 37–38.

⁷⁶ Program na rozvoj a podporu náhradních rodin Spolek PRIDE-CZ. *Spolek PRIDE-CZ rozvoj a podpora náhradních rodičů* [online]. Dostupné z: <https://www.pride-cz.com/o-pride/>.

9. Ukončení vzájemného posuzování a přijetí rozhodnutí.
10. Zařazení do evidence.
11. Ukončení plánů rozvoje rodiny s náhradními rodiči.
12. Spolupráce v rámci profesionálního týmu.
13. Poskytování navazujících kurzů PRIDE pro náhradní rodiče a dalších typů podpory.
14. Navázání řádného vztahu.

PRIDE byl v průběhu let rozvíjen a revidován a je doplněn o řadu dostupných materiálů pro lektory i účastníky. MPSV iniciovalo pečlivý monitoring celého procesu a jeho evaluaci. Jedním z nesporných přínosů programu PRIDE je zapojení stávajících pěstounů jako lektorů do příprav.⁷⁷

⁷⁷ PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče: Manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. s. 38–39.

10. Instituce náhradní rodinné péče

Síť institucí v NRP je dostatečně zastoupena v každé oblasti NRP. Velmi dostatečně je zastoupena síť institucí v pěstounské péči a osvojení.

Dobrá rodina zajišťuje hledání nových pěstounských rodičů, připravují pěstouny i osvojitele na novou roli, doprovází pěstouny i osvojitele, poskytuje jim vzdělávání, zapojují do své práce dobrovolníky, podporuje transformaci a využívá moderní postupy.⁷⁸

Sdružení pěstounských rodin nabízí pro zájemce, kteří se rozhodují být pěstouny či osvojiteli, informace, služby a bezplatnou konzultaci ve středisku. Sdružení má k dispozici pro zájemce i pěstouny knihovnu, kde se mohou dočíst potřebné informace například k vývoji dítěte, k pěstounské péči či výchově. S pěstouny uzavírá sdružení dohodu o výkonu pěstounské péče, nabízí jim doprovázení a povinné vzdělávání. Sdružení je mimo tyto služby rozšířeno o psychologické poradenství, odlehčovací služby či kontakt s biologickou rodinou. Pro své pěstouny zařizuje vzdělávání v rámci prodlouženého víkendu, kde se mohou pěstouni spolu podělit o své rady a zkušenosti. Pravidelně vychází časopis, který informuje o novinkách v pěstounské péči, rozebere aktuální téma, v rubrice „Hledáme Vás, mámo, táto“ informuje potenciální pěstouny o dětech, které potřebují pěstounskou péči apod.⁷⁹ *Středisko náhradní rodinné péče* je spolek, který se od roku 1994 zabývá problematikou dětí, jež se ocitly ve zvlášť obtížných životních situacích, a dětí, jež vyrůstají mimo vlastní rodinu. Cílem Střediska NRP je, aby rodinná péče převládla nad péčí ústavní a aby se všestranně rozvíjel a změnil systém náhradní rodinné péče u nás. Služby Střediska jsou určeny především zájemcům o přijetí dítěte do náhradní rodinné péče a osvojitelským rodinám. Středisko nabízí poradenství pro možné žadatele pěstouny, pro pěstouny nabízí skupinová setkání, nabízí poradenství, podporu od doby přijetí dítěte do rodiny a řešení problémů v rodině až po ukončení pěstounské péče. Pro adoptivní rodiny nabízí středisko poradenství a podporu v období přijetí dítěte do adopce, pomáhá s řešením konkrétních problémů a otázek spojených s adopcí, zprostředkovává kontakty s ostatními adoptivními rodinami při skupinových setkáních.

⁷⁸ *Dobrá rodina: Co děláme* [online]. Praha: Dobrá rodina, 2015 [cit. 2019-09-01]. Dostupné z: <https://www.dobrarodina.cz>.

⁷⁹ *Sdružení pěstounských rodin: Pro pěstouny* [online]. Praha: Sdružení pěstounských rodin, 2019 [cit. 2019-09-01]. Dostupné z: <http://www.pestouni.cz>.

Pro všechny poskytuje odborné publikace a materiály s možností vypůjčení odborné literatury.⁸⁰

Institut rodinné péče Natama je hlavním projektem společnosti NATAMA, o. p. s. Cílem je podpořit zájem dítěte v obtížné životní situaci, odborně podporovat rodiny a rodiče, kteří budou pečovat nebo pečují o děti v NRP, umožnit dětem vyrůstat v rodinném zázemí a podílet se na vědeckém pokroku, učení a sdílení zkušeností.⁸¹ *ISIS* všestranně podporuje NRP a snaží se o posílení institutu rodiny v české společnosti. Hlavní činností *ISIS* je podpora a doprovázení náhradních rodin. S náhradními rodinami uzavírají vždy dohodu o výkonu pěstounské péče. Dále poskytuje sociální poradenství a terapeutické služby náhradním rodinám s dětmi. Odborné poradenství zajišťuje nejen pro náhradní rodiny, ale i pro širokou veřejnost.⁸² *Rozum a Cit* je jedna z mnoha institucí v České republice, která se snaží všestranně podporovat děti vyrůstající v NRP, a to prostřednictvím podpůrných a vzdělávacích služeb náhradní rodině. Cílem je zvyšovat kvalitu života dítěte vyrůstajícího mimo svou biologickou rodinu, doprovázet rodiče při výchově přijatých dětí, zvyšovat kompetence náhradních rodičů v oblasti výchovy a NRP a přispívat k prevenci selhání NRP.⁸³

Instituce *Adopce* řeší, když dítě nemůže vyrůstat ve své rodině a je třeba ho umístit do NRP. Neoptimálnějším řešením je náhradní rodinná výchova, která má vždy přednost před ústavní výchovou. Projekt *Adopce.com* je realizován na základě partnerské spolupráce Nadace Terezy Maxové dětem a Střediska náhradní rodinné péče. Je určen nejen zájemcům o adopci či pěstounskou péči, ale i náhradním rodičům, kteří již dítě do své rodiny přijali. Hlavním cílem projektu je kvalitně informovat zájemce o jakoukoli formu náhradní rodinné péče. *Adopce.com* se skládá ze tří částí – webových stránek, informační telefonní linky a informační brožurky. Záštitu nad projektem při jeho vzniku v roce 2011 převzal prof. PhDr. Zdeněk Matějček, CSc.⁸⁴

⁸⁰ *Středisko náhradní rodinné péče: Nejlíp je mi doma* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s. [cit. 2019-09-01]. Dostupné z: <https://www.nahradnirodina.cz>.

⁸¹ *Natama* [online]. Praha: Natama [cit. 2019-09-01]. Dostupné z: <https://www.natama.cz/cs/>.

⁸² *ISIS - občanské sdružení pro pomoc náhradním rodinám, z. s.: O nás* [online]. Praha: ISIS [cit. 2019-09-01]. Dostupné z: <http://isis-olomouc.cz>.

⁸³ *Rozum a Cit, z. s.: O nás* [online]. Praha: Rozum a Cit, 2019 [cit. 2019-09-01]. Dostupné z: <https://www.rozumacit.cz>.

⁸⁴ *Adopce.com: O projektu* [online]. Praha: Adopce.com, 2019 [cit. 2019-09-01]. Dostupné z: <http://www.adopce.com>.

Empirická část

11. Metody výzkumu

Cílem empirické části diplomové práce je identifikace hlavních motivačních faktorů pěstounské péče u pěstounů a osob, které nemají s pěstounskou péčí žádné zkušenosti. U osob bez zkušeností s pěstounskou péčí jde především o zjištění, jaký motivační faktor by podnítil jejich zájem či uvažování o pěstounské péči a zda mají tyto osoby ponětí, co pěstounská péče znamená. Pro zjištění tohoto cíle bylo zvoleno kvantitativní dotazníkové šetření. Pomocí této metody je možné sesbírat velké množství dat obecného charakteru a metoda může být aplikována na širší okruh respondentů. Před samotnou přípravou dotazníkového šetření bylo nutné zvolit cíl dotazníkového šetření. Cílem bylo zjistit hlavní motivační faktory u lidí, kteří jsou profesionálními pěstouny. Dalším záměrem bylo zjistit motivační faktory u lidí, kteří nikdy v minulosti pěstounskou péčí nevykonávali a doposud ani nevykonávají. V rámci dotazníkového šetření pro pěstouny bylo vytvořeno 15 otázek. Otázky byly zvoleny otevřené, uzavřené i polouzavřené. Dále byla zvolena i otázka škálová. Pro tvorbu dotazníkového šetření pro nepěstouny bylo vybráno 11 otázek. Otázky byly taktéž voleny otevřené, uzavřené, polouzavřené i otázka škálová. Závěrečná podoba dotazníku je tedy standardizovaným rozhovorem v písemné podobě.⁸⁵

Charakteristika dotazníkového šetření a respondentů

Pro tuto diplomovou práci byly zvoleny čtyři hypotézy.

Hypotéza č. 1: Motivační faktor „pomoc dětem v ústavní péči“ převažuje nad motivačním faktorem „finanční ohodnocení“.

Hypotéza č. 2: Pěstouni jsou více demotivováni nastaveným systémem pěstounské péče než finančním ohodnocením za vykonávání péče.

Hypotéza č. 3: Více než ¼ respondentů během svého života uvažovala o pěstounské péči.

Hypotéza č. 4: Respondenty by více demotivoval zdoluhavý proces a byrokratická zátěž než špatné finanční ohodnocení a riziko tíživé finanční situace.

⁸⁵ ČENĚK, Jiří, Josef SMOLÍK a Zdeňka VYKOUKALOVÁ. *Interkulturní psychologie: Vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 2016. s. 116.

Cílovou skupinou, na kterou je dotazníkové šetření pro pěstouny zaměřeno, jsou pěstouni, kteří vykonávají či dříve vykonávali tuto profesi. Cílovou skupinou pro druhé dotazníkové šetření je skupina osob bez osobních zkušeností s pěstounskou péčí. Dotazníkové šetření byla aplikována prostřednictvím aplikace umožňující elektronické dotazování. Ke sběru dat dochází pomocí internetu, kdy respondent vyplní dotazník na webových stránkách on-line, nebo je mu dotazníkové šetření či odkaz na něj zaslán elektronicky. Tato metoda byla vybrána, protože se jedná o jeden z nejrychlejších a nejekonomičtějších způsobů dotazování. Nevýhodou oproti jiným způsobům dotazování může být nemožnost internetového připojení či nedostatečná technická gramotnost respondentů. K dalším nevýhodám dotazníku patří menší pružnost (nelze klást doplňující otázky), formulace otázky nemusí být dostatečně srozumitelná všem, věrohodnost dat je obvykle nižší a příprava dotazníku vyžaduje preciznost.⁸⁶ Takto získaná data se vrací v elektronické podobě, například přes e-mailovou korespondenci či webové odkazy.

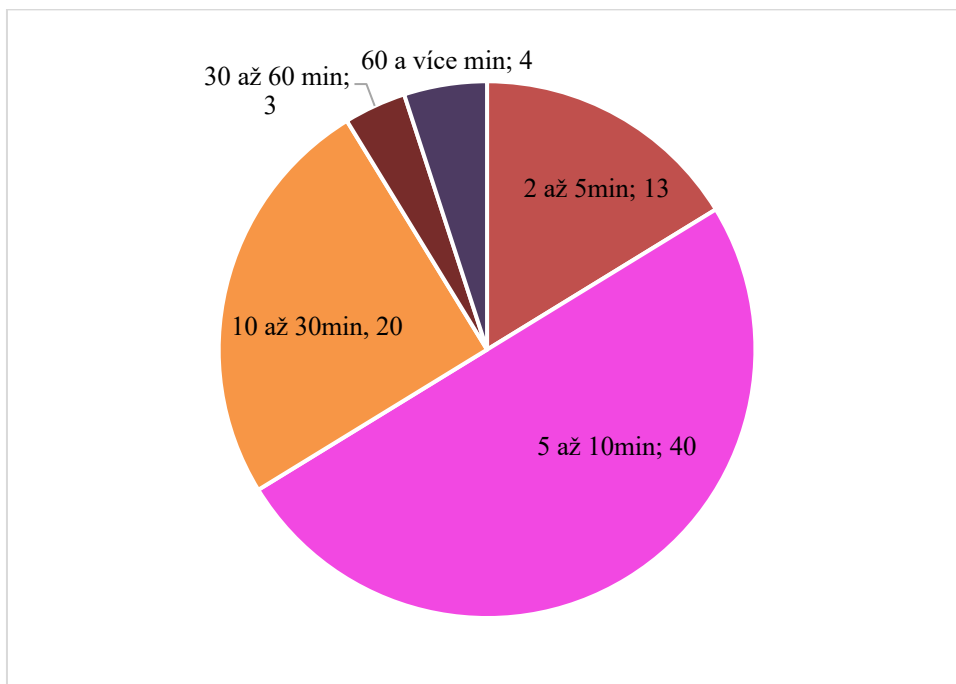
Obě dotazníková šetření byla vytvořena a zaslána skrze webový odkaz www.survio.com. Dotazníkové šetření probíhalo od prosince 2019 do února 2020, získané informace lze tedy považovat za aktuální. K distribuci dotazníkového šetření pro pěstouny bylo využito sociálních sítí a institucí NRP. Vyhledané instituce NRP po celé České republice byly osloveny e-mailovou korespondencí. E-mailová korespondence obsahovala představení autora diplomové práce, krátké představení diplomové práce a důvody, proč je instituce oslovena, s prosbou přeposlání webového odkazu pěstounům a žádostí o jeho následné vyplnění. Skrze e-mailovou korespondenci bylo osloveno 45 osob. Sociální síť Facebook byla využita pro zaslání dotazníkového šetření přímo do sociálních skupin pěstounských rodičů. Jedná se mimo jiné o tyto skupiny: Pěstounská péče známá – neznámá, PĚSTOUNSKÁ PÉČE NANEČISTO aneb POJĎTE DO TOHO S NÁMI. Do těchto skupin byl vložen příspěvek s žádostí o vyplnění dotazníkového šetření pro potřeby empirické části diplomové práce spolu s webovým odkazem na dotazníkové šetření a představením autora. Celkem bylo pořízeno 80 vyplněných dotazníků.

Dotazníkové šetření pro pěstouny bylo zobrazeno 442 pěstouny, z toho 80 pěstounů dotazník vyplnilo. Nejčastěji byl dotazník vyplněn v intervalu 5-10 minut. Druhým nejčastějším intervalem bylo časové rozmezí 10-30 minut. Pouze 13 respondentů vyplnilo dotazník ve velmi krátkém časovém úseku 2-5 minut. Z časové analýzy odpovědí

⁸⁶ ČENĚK, Jiří, Josef SMOLÍK a Zdeňka VYKOUKALOVÁ. *Interkulturní psychologie: Vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 2016. s. 116.

v rámci dotazníkového šetření plyne, že většina respondentů si odpovědi promyslela, tudíž by měla být důvěryhodnost odpovědí poměrně vysoká. Kvantitativní výsledek dotazníkového šetření pro pěstouny je vyjádřený za pomoci tabulek a grafů a je uveden v příloze č. 1.

Graf č. 1 – čas vyplňování dotazníkového šetření pro pěstouny

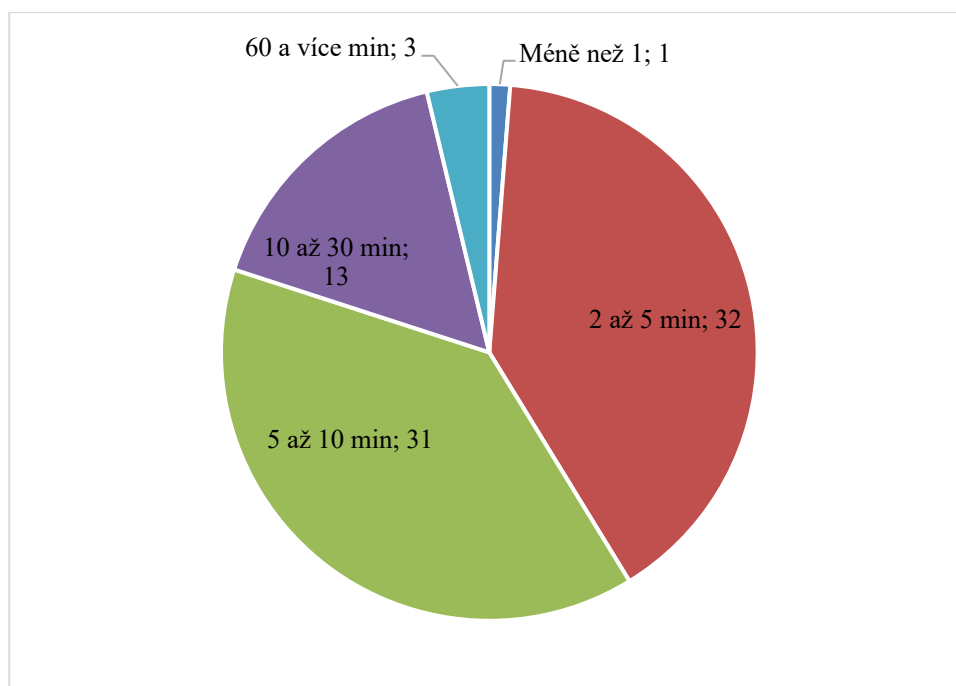

Graf č. 1: zdroj vlastní

Dotazníkové šetření pro osoby bez zkušenosti s pěstounskou péčí bylo pro vyplnění spuštěno také od prosince 2019 do února 2020. Respondenti tohoto dotazníkového šetření byly osoby bez zkušeností s pěstounskou péčí. K distribuci dotazníkového šetření byla využita taktéž sociální síť Facebook, kam byl vložen příspěvek s žádostí o vyplnění dotazníkového šetření spolu s informací, pro jaké účely budou odpovědi respondentů využity, a představením autora diplomové práce. Po dobu spuštěného dotazníkového šetření vyplnilo dotazník 80 respondentů. Dotazníkové šetření pro osoby bez zkušenosti s pěstounskou péčí bylo zobrazeno 360 osobami, z toho dotazník vyplnilo 80 respondentů. Nejčastěji byl dotazník vyplněn v intervalu 2-5 minut. Druhým nejčastějším intervalem bylo časové rozmezí 5-10 minut. Pouze 1 respondent vyplnil dotazník ve velmi krátkém časovém pod 1 minutu. Z časové analýzy odpovědí v rámci tohoto dotazníkového šetření vyplývá, že celková doba vyplnění dotazníků je kratší než u dotazníkového šetření s pěstouny, nicméně nic nenaznačuje tomu, že by se jednalo pouze o bezmyšlenkovité vyplnění dotazníků, tudíž by měla být důvěryhodnost odpovědí také poměrně vysoká.

Kvantitativní výsledek dotazníkového šetření vyjádřený za pomoci tabulek a grafů je uveden v příloze č. 2.

Graf č. 2 – čas vyplňování dotazníkového šetření pro osoby bez zkušenosti s pěstounskou péčí

Graf č. 2: zdroj vlastní

Vyhodnocení kvantitativního dotazníkového šetření s pěstouny

Hypotéza č. 1: Motivační faktor „pomoc dětem v ústavní péči“ převažuje nad motivačním faktorem „finanční ohodnocení“.

Hypotéza č. 1: potvrzena.

Hypotéza č. 2: Pěstouni jsou více demotivováni nastaveným systémem pěstounské péče než finančním ohodnocením za vykonávání péče.

Hypotéza č. 2: potvrzena.

Při vyhodnocení dotazníkového šetření se ukázalo, že 78 respondentů z 80 respondentů byly ženy a celých 59 % respondentů bydlí ve městech. Respondenti odpovídající na dotazníkově šetření vykazují celou škálu věkového rozpětí mezi 28–70 lety. Z dotazovaných respondentů má v pěstounské péči 57 respondentů jedno dítě, 9 respondentů má v pěstounské péči 2 děti, 8 respondentů vychovává 3 děti v pěstounské péči a více než 3 děti vychovává 8 respondentů. Z výše uvedeného plyne, že téměř tři čtvrtiny dotazovaných má v pěstounské péči jedno dítě.

Z vyhodnocení dotazníkového šetření je patrné, že většina pěstounů má jako hlavní motivaci pomoc dítěti z ústavní péče a poskytnutí domova a rodinného zázemí.

Z odpovědí pěstounů jako další motivační faktory byly uvedeny:

- pomoc dětem v nouzi a dát jim rodinu;
- biologické děti odešly z domova a chtěli dát rodinu dalším dětem;
- vzniklá rodinná situace;
- smysluplná práce;
- kapacita vychovat další dítě;
- opakující se potraty/nemožnost mít biologické dítě;
- sourozenec pro biologické dítě.

U škálové otázky seřazení motivačních faktorů dle důležitosti pro pěstouna byly odpovědi seřazeny následovně:

- pomoc dětem v ústavní péči;
- síla a energie vychovat další dítě;
- sourozenec pro biologické dítě;
- finanční ohodnocení;
- bezdětnost;
- příbuzenská pomoc;
- nezaměstnanost;
- víra/náboženské přesvědčení;
- jiné – rodinná tradice; pomoc rodinám; využití vlastní profese; osobní nenadálé setkání s úžasným malým človíčkem; oživení domácnosti – další radost a štěstí v rodině; aby novorozenci a děti do tří let nemuseli zažít ústavní péči.

Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá odpověď na základní výzkumnou otázku, jaký typ motivace je pro pěstouny nejdůležitější, tedy že hlavním motivačním faktorem pěstounů je snaha pomoci dětem z ústavní péče a poskytnout jim kvalitní domov a rodinné zázemí a dát jim šanci na nový a spokojený život. Druhým nejčastěji uváděným motivačním faktorem pro pěstouny byla energie a síla vychovat další dítě, ale například z důvodu pokročilého věku pěstounů byla zvolena pěstounská péče.

Vyhodnocení dotazníkového šetření pro nepěstouny

Hypotéza č. 3: Více než ¼ respondentů během svého života uvažovala o pěstounské péči.

Hypotéza č. 3: potvrzena.

Hypotéza č. 4: Respondenty by více demotivoval od pěstounské péče zdoluhavý proces a byrokratická zátěž než špatné finanční ohodnocení a riziko tíživé finanční situace.

Hypotéza č. 4: potvrzena.

Na základě vyhodnocení dotazníkového šetření vyplývá, že 80 % z dotazovaných respondentů tvořily ženy a zbylých 20 % respondentů tvořili muži. Z dotazovaných respondentů žije 81 % ve městě a zbývající respondenti žijí na venkově. Věkovou škálu respondentů tvořilo rozpětí od 17 do 77 let. Dotazovaní neměli ani nemají doposud žádné zkušenosti s vykonáváním pěstounské péče. Z dotazníkového šetření pro osoby bez zkušeností s pěstounskou péčí vyplývá, že jejich znalosti o pěstounské péči jsou nadprůměrné. Ukazuje se, že i široká veřejnost, která se pěstounské péči nevěnuje, má o této problematice ponětí. Většina respondentů dokázala správně definovat pojem pěstounská péče, což značí, že zná alespoň základní problematiku této NRP.

Z odpovědí nepěstounů na otázku krátkého popisu pěstounské péče lze uvést například:

- je to náhradní rodinná péče, probíhá v pěstounské rodině, pěstouni získávají finanční odměnu a snahou je dítě umístit opět do primární rodiny, pokud to bude možné;
- jde o krátkodobou „výchovu“ dětí v náhradních rodinách, děti cestují z rodiny do rodiny;
- péče o dítě, které není biologické ani adoptované do rodiny, za určitou odměnu;
- státem dotovaná náhradní rodinná péče, kdy pěstoun přijímá dítě na různě dlouhou dobu, většinou jsou pěstouni vyhrazení na určitý věk dítěte, pěstoun dítě zastupuje v běžných věcech, ale plně biologického rodiče zastoupit právně nemůže.

Ze všech dotazovaných respondentů by 23 respondentů v přetrvávající dlouhodobé nezaměstnanosti uvažovalo o vykonávání pěstounské péče jako o formě zaměstnání. Zbylých 57 respondentů by o takovéto možnosti neuvažovalo.

U škálové otázky respondenti seřadili motivační faktory od nejdůležitějšího po nejméně důležitý následovně:

- pomoc dětem v ústavní péči;
- příbuzenská pomoc;
- bezdětnost;
- sourozenec pro biologické dítě;
- síla a energie vychovat další dítě;
- finanční ohodnocení;
- nezaměstnanost;
- víra/náboženské přesvědčení;
- jiné.

Z dotazníkového šetření dále vyplývá, že osoby bez zkušeností s pěstounskou péčí by o pěstounské péči uvažovaly z těchto důvodů:

- z rodinných důvodů;
- nemožnost mít své vlastní děti;
- každé dítě si zaslouží milující rodinu, a pokud to finanční a časová situace dovoluje, ráda poskytnu pomoc druhým;
- až odejdou vlastní děti dospělé a odejdou z domu;
- pomoc dětem z ústavní péče.

Celkový výsledek dotazníkového šetření u osob bez zkušeností s pěstounskou péčí je takový, že nadprůměrná část respondentů má přehled o tom, co pěstounská péče je a kdo ji vykonává. Jen malá část vzorku by o pěstounské péči uvažovala, a to z důvodu dlouhodobé nezaměstnanosti či jiných důvodů. Většina respondentů by se při vykonávání pěstounské péče bála náročnosti výchovy a celkového procesu pěstounské péče.

Demotivační faktory pěstounské péče

Jedním z cílů této práce je nalezení nedostatků v systému pěstounské péče, které mají možný potenciální vliv na demotivaci pěstounů, a návrhů na zlepšení stávajícího systému pěstounské péče. Tento cíl bezprostředně souvisí s identifikací hlavních motivačních faktorů pěstounů a osob bez zkušeností s pěstounskou péčí.

K nalezení možných nedostatků je potřeba zjistit, jaké demotivační faktory působí negativně na pěstouny a co by je naopak ještě více motivovalo k vykonávání pěstounské péče. K dosažení těchto cílů je zvolena metoda dotazníkového šetření, v rámci kterého byla oslovena skupina pěstounů a skupina osob bez zkušeností s pěstounskou péčí.

Respondenti, kteří vykonávají pěstounskou péči, byli osloveni otázkou, jestli existuje něco, co je během nebo před započatím pěstounské péče demotivovalo.

Z jejich odpovědí vychází, že je nejvíce demotivovaly následující problémy:

- dlouhé čekací lhůty celého procesu;
- velké kompetence biologických rodičů;
- náročná a zdoluhavá administrace;
- nízké finanční podhodnocení;
- pomalá práce soudců, úřadů a OSPOD;
- obecně nefunkčnost systému.

Pěstounským rodičům byla zároveň položena otázka, co by jejich motivaci při vykonávání pěstounské péče ještě zvýšilo. Vybrané odpovědi jsou následující:

- zákaz kontaktu s biologickou rodinou;
- přehlednější funkční systém NRP;
- vyšší finanční ohodnocení a společenské uznání;
- kratší čekací lhůty celého procesu pěstounské péče;
- lepší práce ze strany OSPOD;
- upřednostnění zájmu dítěte před zájmem biologických rodičů.

Z výše uvedeného plyne, že motivační a demotivační faktory pěstounů spolu velmi úzce souvisí. Odstranění alespoň části demotivačních faktorů by mohlo výrazně zvýšit motivaci u velké části pěstounů.

Nedostatky systému pěstounské péče

Nalezení možných nedostatků v systému pěstounské péče, které demotivují pěstouny, je důležité pro zlepšení jejich motivace. S tím se pojí i objevení možných návrhů na zlepšení stávajícího systému pěstounské péče.

Mezi nejvíce demotivujícími faktory je pro pěstouny celkově nefunkční systém pěstounské péče, dlouhé čekací lhůty při procesu schvalování dítěte do pěstounské rodiny a nízké finanční ohodnocení a spolu s ním spojená nízká prestiž ve společnosti. Dalšími faktory demotivujícími výkon pěstounské péče jsou podstatná práva biologických rodičů a fakt, že je zájem biologických rodičů často stavěn nad zájem dětí.

Pěstounům byla v rámci dotazníkového šetření položena také otázka, co by naopak jejich motivaci při vykonávání pěstounské péče zvýšilo. Mezi nejčastější odpovědi patřilo upřednostnění zájmu dítěte nad biologickou rodinou, zákaz kontaktu s biologickou rodinou, upravení současného systému pěstounské péče na přehlednější a funkčnější systém nebo kratší čekací lhůty v procesu pěstounské péče. Samotnou motivaci by zvýšilo i to, kdyby se stávající systém péče stal více homogenním a jednotným, aby ve všech krajích platila stejná pravidla pro pěstounskou péči a celkově se zlepšila vzájemná provázanost krajských úřadů. Výše zmiňované nedostatky vycházejí z odpovědí respondentů dotazníkového šetření pro pěstouny. Dle odpovědí pěstounů je stávající systém pěstounské péče nepřehledný, nepružný a spatřují v něm mnoho nedostatků. S úpravou systému pěstounské péče by motivaci zvedla jasně vymezená maximální možná délka procesů v pěstounské péči, která je v současnosti pro pěstouny velmi demotivující. Toto opatření by výrazně pomohlo v plánování životních rozhodnutí, jako je například koupě nemovitosti či začátek v novém zaměstnání. Pěstouni by se přestali ocitát v nejistotě, která v některých případech může trvat i několik let. Z jednoho konkrétního, ukázkově demotivujícího příkladu z dotazníkového šetření vyplývá, že pěstoun strávil při procesu prověřování 2,5 roku a stejnou dobu strávil čekáním, než mu bylo přiděleno dítě do péče.

Pěstouny také demotivuje nízké finanční ohodnocení. V porovnání s běžně se vyskytující pracovní pozicí pokladní na plný úvazek, kde se mzda pohybuje v rozmezí od 20 800 do 22 400 Kč,⁸⁷ je finanční ohodnocení průměrných pěstounů výrazně nižší. Pokud pěstoun pečuje o jedno dítě, dostává odměnu ve výši 12 000 Kč za práci 24 hodin denně, a to je ve srovnání s minimální mzdou za rok 2020, která je poskytována ve výši

⁸⁷ Tesco: *Nabídka volných míst* [online]. [cit. 2020-04-14]. Dostupné z: https://tesco-stores.jobs.cz/detail-pozice/?id=G2-1465998663-aden_brand0.

14 600 Kč, velmi málo. Zlepšení finanční situace pěstounů by pomohlo navýšení odměn, aby byly srovnatelné s jinými zaměstnáními, případně k odměně pěstouna přidat poukázky ve formě stravenek či poskytnout příspěvek na bydlení. Zlepšit finanční situaci by také mohl příspěvek na studium dítěte, roční příspěvek na rekreaci či příspěvek na sport a kulturu, který by mohl pokrýt náklady na sportovní či jiné kroužky, jež by dítě mohlo navštěvovat. Toto opatření by zároveň pomohlo k lepšímu sociálnímu vývoji dětí v pěstounské péči, které bývají často ochuzené právě o tyto aktivity.

Dalším demotivačním faktorem je nízká prestiž pěstounů ve společnosti. Zde by pomohlo informování široké veřejnosti o nelehké práci pěstounů, například propagačními letáky, reklamou v televizi, zveřejňováním rozhovorů s pěstouny nebo jejich organizacemi. Východiskem by mohly být společné semináře pro pěstouny a širokou veřejnost, aby se k veřejnosti dostalo více informací přímo od pěstounů. Motivaci profesionálních pěstounů by mohla zvýšit i možnost strávit den s pěstounem a dozvědět se o této profesi co nejvíce. Osvěta by mohla probíhat například i přímo na středních školách, protože zacílení pozornosti na mladé generace může přispět ke zvětšení zájmu o vykonávání pěstounské péče v budoucích letech.

Jeden z návrhů na zlepšení systému pěstounské péče se týká registru volných dětí a pěstounů, který by byl v rámci celé České republiky. S tím se pojí i lepší párování pěstounů s dítětem.

K demotivujícím faktorům pěstounů patří i styk s biologickou rodinou dítěte, který bývá ve většině případů náročný, jelikož podle odpovědí pěstounů se často jedná o nespolehlivé a sociálně vyloučené osoby. Ve spojení s biologickou rodinou by pěstounům pomohlo, kdyby soudy a úřady stavěly zájem dítěte nad zájem biologické rodiny. V neposlední řadě by výkon pěstounské péče ulehčil i celkově lepší přístup k pěstounům všech navzájem spolupracujících institucí na pěstounské péči, tj. doprovodných organizací, krajských úřadů, OSPOD a soudů.

Komparace dotazníkového šetření

V rámci dotazníkového šetření pro pěstouny i osoby bez zkušeností s pěstounskou péčí byla každé cílové skupině podána stejná otázka škálového typu. Otázka měla za cíl seřadit 9 motivačních faktorů od nejvíce motivujících po nejméně motivující. Při vyhodnocování dotazníkových šetření proběhla komparace obou otázek.

Odpovědi pěstounů na položenou otázku jsou následující:

- pomoc dětem v ústavní péči;
- síla a energie vychovat další dítě;
- sourozenec pro biologické dítě;
- finanční ohodnocení;
- bezdětnost;
- příbuzenská pomoc;
- nezaměstnanost;
- víra/náboženské přesvědčení;
- jiné.

Odpovědi osob bez zkušeností s pěstounskou péčí jsou seřazeny následovně:

- pomoc dětem v ústavní péči;
- příbuzenská pomoc;
- bezdětnost;
- sourozenec pro biologické dítě;
- síla a energie vychovat další dítě;
- finanční ohodnocení;
- nezaměstnanost;
- víra/náboženské přesvědčení;
- jiné.

Při komparaci zodpovězených otázek vyplývá, že pro obě cílové skupiny je, případně by byla hlavní motivací pomoc dětem v ústavní péči. Totožné pro obě skupiny respondentů jsou také poslední tři příčky motivačních faktorů, které jsou nezaměstnanost, víra a jiné. Jako velký rozdíl se při komparaci dotazníkového šetření jeví motivace příbuzenské pomoci, která je pro osoby bez zkušenosti s pěstounskou péčí na druhém místě, zatímco u pěstounů je tento motivační faktor až na šesté pozici. Rozdíl může být způsoben zavádějící představou veřejnosti, že pěstounská péče slouží především jako pomoc dětem, které jsou s pěstouny v příbuzenském vztahu a jejichž rodiče z určitého důvodu nejsou schopni vykonávat rodičovské povinnosti. Nicméně pěstounská péče má mnoho dalších funkcí a slouží i pro jiné účely než jen jako nástroj pro osoby, které chtějí pomoci dětem v okruhu své blízké rodiny.

Komparace tuzemského systému náhradní rodinné péče a zahraničí

Posledním cílem diplomové práce je nalezení rozdílů mezi tuzemským systémem náhradní rodinné péče a zahraničními systémy. Pro srovnání tuzemského systému náhradní rodinné péče v rámci Evropské unie jsou vybrány systémy náhradní rodinné péče Slovenské republiky a Dánského království.

Slovenská republika byla k porovnání vybrána z důvodu velmi podobného historického vývoje s Českou republikou. Česká republika spolu se Slovenskem tvořily do roku 1992 jeden společný stát. Jakožto jeden stát měly veškerá ustanovení a právní postupy stejné. Po roce 1992, kdy došlo k rozdělení na dva samostatné státy, docházelo ke změnám, k úpravám právních postupů a ustanovení.

V České republice i na Slovensku se setkáváme s velkým počtem dětí, které nevyrůstají ve své biologické rodině z mnoha důvodů, a jsou tedy vhodné k přijetí do NRP. V obou zemích o NRP rozhoduje soud, který vždy jedná v zájmu dítěte. V České republice je NRP zakotvena v zákoně č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, zatímco NRP na Slovensku je zakotvena v zákoně č. 36/2005 Z. z., o rodině. Pěstounská péče je v České republice rozdělena do tří typů – pěstounská péče dlouhodobá, pěstounská péče na přechodnou dobu a pěstounská péče příbuzenská, zatímco na Slovensku je pouze pěstounská péče. Pokud je dítě v pěstounské péči na Slovensku a situace v biologické rodině se zlepší, je možné, že se vrátí zpět do své biologické rodiny. Adopce a pěstounská péče jsou na Slovensku pojaty podobně jako v České republice. Rozdíl je pouze u institutu profesionální náhradní rodinné péče, který je založen na pracovněprávním vztahu mezi zaměstnavatelem, kterého představuje dětský domov, a zaměstnancem, kterým je profesionální rodič. Profesionální rodič pobírá za výkon práce mzdu, péči vykonává ve vlastním bytě nebo domě a jeden pěstoun může mít v péči maximálně tři děti. Dítěti je státem hrazena strava, oblečení a další výdaje v závislosti na věku.

Pěstouni na Slovensku jsou státem podporováni pěti finančními příspěvky: jednorázový příspěvek při převzetí dítěte a ukončení pěstounské péče, opakovaný příspěvek dítěti svěřenému do náhradní péče, opakovaný příspěvek náhradnímu rodiči a osobní opakovaný příspěvek náhradnímu rodiči.⁸⁸

⁸⁸ Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny Slovenskej republiky: *Náhradná starostlivosť o dieta* [online]. [cit. 2020-04-11]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/podpora-rodinam-detmi/nahradna-starostlivost-dieta/>.

Na Slovensku dle zákona č. 302/2005 Z. z., o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele, nesmí být děti do tří let v ústavní péči, ale mohou být pouze v rodině. Ne vždy tomu tak v praxi opravdu je.

Dánský systém náhradní rodinné péče byl do komparace vybrán jako představitel skandinávského modelu. Za výběr pěstounů je zodpovědný místní úřad, který prověřuje způsobilost a předpoklady pěstounů. Pokud sociální pracovníce při pohovoru zjistí, že by dítě přijaté do pěstounské péče mělo nahrazovat vlastní nenarozené dítě nebo jsou pěstouni motivováni finanční odměnou, je velmi pravděpodobné, že budou odmítnuti. V rámci posuzování žadatele do pěstounské péče probíhá rozhovor o motivaci, zázemí, rodině, práci atd. S přijetím dítěte do pěstounské péče musí souhlasit celá rodina pěstouna.⁸⁹ Na rozdíl od České republiky, kde má hlavní slovo soud, v Dánsku rozhodují o umístění dětí do pěstounské rodiny sociální pracovníci. Pro Dánsko je typické, že v náhradní péči jsou především teenageři. Pro tento fakt není jednoznačné vysvětlení. Výše finanční odměny pěstounů v Dánsku je srovnatelná s běžným platem za plný pracovní úvazek. Čím větší problém ve výchově dítěte nastává, tím vyšší je odměna pěstouna. V komparaci s tuzemským systémem je velký rozdíl ve věku umísťovaných dětí do pěstounské péče a v tom, kdo pěstounskou péči schvaluje.

⁸⁹ NOVÁK, Ondřej. *NÁHRADNÍ PÉČE O DĚTI V DÁNSKU, V ANGLII A WALESU, NA SLOVENSKU A V POLSKU*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2013. s. 47.

12. Diskuse

Na psaní této diplomové práce jsem se těšila, protože jsem se mohla naučit něco nového a získat nové poznatky z oboru pěstounské péče, což je samo o sobě velice zajímavé téma. Než jsem začala psát tuto práci, o téma pěstounské péče jsem se již více zajímala. Především jsem si udělala ucelenější představu ohledně pěstounské péče a zjistila přímo od pěstounů bližší informace k samotné péči a celému procesu, který jí předchází. Během studia jsem jako poslední absolvovala 40hodinovou praxi ve Sdružení pěstounských rodin. V rámci praxe jsem mimo jiné byla součástí víkendového školení pro pěstouny a různých přednášek jim určených. Blíže jsem se seznámila s dokumentací, kterou pěstouni vyplňují, a s tím, jak probíhá návštěva sociální pracovnice v rodině.

Pěstounská péče sama o sobě není příliš medializovaná. Pěstouni mají své skupiny, své komunity, ve kterých si navzájem pomáhají a řeší své problémy, ovšem do širší veřejnosti se tyto problémy příliš nedostávají. Obecně chybí větší společenské uznání pěstounů, a to z důvodu, že veřejnost nemá příliš povědomí o tom, jak je náročné pěstounskou péči vykonávat. Malé společenské uznání byl i jeden z mnoha demotivujících faktorů jmenovaných pěstouny.

Dostupná literatura o pěstounské péči se studovala velmi dobře. Častokrát byla doplněna o příklady z praxe, které byly nadmíru zajímavé. Nevzpomínám si, že bych narazila na knihu nebo autora, se kterým bych nesouhlasila. Dostupné literatury bylo pro toto téma velké množství, a proto se mi teoretická část diplomové práce psala bez větších potíží.

Empirická část byla založena na dotazníkovém šetření. To bylo zadáno dvěma cílovým skupinám, pěstounům a nepěstounům. Dotazníkové šetření u nepěstounů bylo vyplněno ze strany respondentů bez zpětné negativní vazby. U dotazníkového šetření pro pěstouny mi bylo napsáno několik negativních zpětných vazeb na dotazníkové otázky nebo celou diplomovou práci, přestože nikdo z dotazovaných diplomovou práci nečetl. I přes několik málo negativních reakcí na dotazník se mi podařilo získat 80 vyplněných dotazníků od pěstounů a 80 dotazníků od nepěstounů, což mě velmi překvapilo a byl to kvalitní základ pro empirickou část diplomové práce.

Při oslovování respondentů do dotazníkového šetření pro pěstouny skrze organizace zabývající se pěstounskou péčí mě potěšilo několik odpovědí ze strany organizací. Zasláné dotazníky předaly svým pěstounským rodinám a mě poprosily, zda je možné jim zaslat výsledky dotazníkového šetření, přesněji to, jaké jsou hlavní motivační faktory pěstounů, co je demotivuje a co by je naopak více motivovalo.

To mě ujistilo, že jsem si vybrala aktuální téma, jehož hlubší poznání může být pozitivním přínosem pro komunitu působící v oblasti pěstounské péče. Při psaní diplomové práce jsem si uvědomila, jak těžká, náročná, zodpovědná, ale také prospěšná pěstounská péče je. Obdivuji všechny, kteří pěstounskou péči vykonávají.

Z dotazníkového šetření pro pěstouny jsem byla mile překvapena, že péči většina dotazovaných nedělá pouze pro peníze. Finanční ohodnocení bylo v rámci seřazení motivačních faktorů až na čtvrtém místě. Překvapilo mě, jak dlouhý je proces pěstounské péče, že není nic neobvyklého, když pěstoun čeká i několik let, než dostane dítě do péče. Proces prověřování žadatele ani proces výběru dítěte nelze uspěchat, nicméně několikaleté čekání je pro potenciální zájemce o pěstounskou péči velmi demotivující, na druhou stranu i jiné druhy náhradní rodinné péče mají také velmi zdlouhavý proces, z čehož plyne, že potenciální uchazeči o náhradní rodinnou péči nemají jinou možnost než celý zdlouhavý proces podstoupit. Kdyby proces netrval tak dlouho, mohlo by být dítě dříve umístěno do rodiny. U dotazníkového šetření pro nepěstouny mě udivilo, že má široká veřejnost přehled o pojmu pěstounské péče. Ani u nepěstounů by nebylo finanční ohodnocení hlavní motivací vykonávání samotné péče. Hlavní motivací by pro ně byla pomoc dětem z ústavní péče.

U hypotézy, která měla potvrdit, či vyvrátit, že motivační faktor „pomoc dětem v ústavní péči“ převažuje nad faktorem „finanční ohodnocení“, bylo tvrzení potvrzeno, z čehož vyplývá, že pěstounská péče je vykonávána spíše z dobromyslného důvodu pomoci dětem. Motivační faktor finanční ohodnocení byl ve škálové otázce zařazen až na 4. místo z 9. Před psaním diplomové práce jsem si osobně myslela, že tento motivační faktor bude u pěstounů hrát větší roli a bude pro více pěstounů hlavním důvodem k vykonávání péče. Hypotéza pro osoby bez zkušenosti s pěstounskou péčí měla vyvrátit, či potvrdit, zda více než $\frac{1}{4}$ respondentů během svého života uvažovala o pěstounské péči. Z výsledků dotazníkového šetření by o pěstounské péči uvažovalo 23 respondentů z 80 respondentů, tedy více než $\frac{1}{4}$. Myslím, že 23 respondentů, vzhledem k velké zodpovědnosti a náročnosti, kterou pěstounská péče představuje, je číslo z mého pohledu poměrně vysoké.

Závěr

Prvním cílem této práce byl ucelený popis tuzemského systému náhradní rodinné péče s detailní analýzou pěstounské péče. K tomuto popisu byla použita metoda analýzy, pomocí které byl tento systém rozebrán na jednotlivé podrobnější kapitoly. K ucelenému popisu systému pěstounské péče i k jejímu rozebrání na jednotlivé kapitoly byla využita odborná literatura, pomocí níž byl ucelený popis systému pěstounské péče popsán a dále rozebrán. Popis systému pěstounské péče a jeho podkapitoly jsou sepsány v teoretické části diplomové práce, která je obsažena v kapitole 1–10.

Druhým cílem diplomové práce byla identifikace hlavních motivačních faktorů, které jsou pro pěstouny zásadní při výkonu pěstounské péče. K naplnění tohoto cíle byla využita metoda dotazníkové šetření, a to jak s pěstouny, tak s osobami, které doposud neměly zkušenosti s pěstounskou péčí, čímž bylo dosaženo objektivnějších výsledků. U osob, jež nemají žádné zkušenosti s pěstounskou péčí, byl zjišťován motivační faktor, který by tyto osoby podnítl k výkonu pěstounské péče. V rámci tohoto cíle byly zvoleny dvě základní výzkumné otázky. První **výzkumná otázka** zní: Jaký typ motivace je pro pěstouny nejdůležitější? Druhá **výzkumná otázka** hledá odpověď na to, jakým způsobem lze zvýšit motivaci k zapojení se do pěstounské péče. K nalezení odpovědí na výzkumné otázky bylo nutné získat velké množství informací z výše uvedeného dotazníkového šetření. Před samotnou tvorbou dotazníkového šetření s pěstouny byly nastaveny dvě hypotézy. První hypotéza zní: motivační faktor „pomoc dětem v ústavní péči“ převažuje nad motivačním faktorem „finanční ohodnocení“. Druhá hypotéza předpokládá, že pěstouni jsou více demotivováni nastaveným systémem pěstounské péče než finančním ohodnocením za vykonávání péče.

K ověření **první hypotézy** byly vytvořeny a následně respondentům položeny dva typy otázek, otázka škálová a také otázka otevřená. V pořadí prvním faktorem je pomoc dětem v ústavní péči. Následujícím faktorem je síla a energie vychovat další dítě a snaha získat sourozence pro vlastní biologické dítě. Motivační faktor finanční ohodnocení je podle pěstounů až na čtvrtém místě z devíti motivačních faktorů. To potvrzuje zvolenou hypotézu. Potvrzení této hypotézy, dokládá také fakt, že z dotazovaných 80 respondentů na otevřenou otázku, co bylo rozhodující stát se pěstounem, odpovědělo 23 respondentů, že to byla právě pomoc dětem v ústavní péči. Shoda v odpovědích na obě otázky jednoznačně potvrzuje zvolenou hypotézu. K ověření druhé hypotézy byla vytvořena a položena otevřená otázka. **Druhá hypotéza** byla také potvrzena, jak vyplývá z dotazníkového šetření. Pěstouni odpovídali na otázku, co je při výkonu pěstounské péče demotivovalo.

Ze všech respondentů odpovědělo 34 lidí, že je demotivoval nefunkční systém pěstounské péče, který zahrnuje dlouhé lhůty celého procesu, náročnou a zdlouhavou administraci, nevlídné přístupy OSPOD, krajů a sociálních pracovníků, zatímco finanční podhodnocení demotivovalo pouze 4 respondenty. Odpovědi na tuto otázku potvrzují, že nastavený systém pěstounské péče demotivuje pěstouny více než stávající finanční ohodnocení za vykonávání péče.

Pro dotazníkové šetření s nepěstouny byly zvoleny dvě hypotézy. Třetí hypotéza zní: více než $\frac{1}{4}$ respondentů během svého života uvažovala o pěstounské péči. Čtvrtá hypotéza předpokládá, že respondenty by více demotivoval od pěstounské péče zdlouhavý proces a byrokratická zátěž než špatné finanční ohodnocení a riziko tíživé finanční situace. K ověření **třetí hypotézy** byla vytvořena a následně respondentům položena uzavřená otázka. Z odpovědí na tuto otázku se dala následně jednoznačně ověřit hypotéza. Ze všech dotazovaných respondentů by 23 respondentů v přetrvávající dlouhodobé nezaměstnanosti uvažovalo o vykonávání pěstounské péče jako o formě zaměstnání. Zbylých 57 respondentů by o takovéto možnosti neuvažovalo. Hypotéza je tím pádem potvrzena. **Čtvrtá hypotéza** byla potvrzena, jelikož z dotazníkového šetření je patrné, že pouze 1 respondent by byl demotivovaný finančním ohodnocením a s ním spojenou tíživou finanční situací, zatímco zdlouhavý proces pěstounské péče a byrokratická zátěž by demotivovala 5 respondentů.

Z výsledků dotazníkového šetření pro pěstouny je patrné, že hlavním motivačním faktorem pro pěstouny je pomoc dětem v ústavní péči a snaha poskytnout jim domov a rodinu. Z dotazníkového šetření dále vyplývá, že ke zvýšení motivace k výkonu pěstounské péče by pěstounům pomohla kratší čekací lhůta celého procesu pěstounské péče, lepší finanční ohodnocení jejich výkonu či menší práva biologických rodičů.

Z výsledků dotazníkového šetření pro osoby bez zkušeností s pěstounskou péčí vyplývá, že by motivaci k zájmu o pěstounskou péči podnítila pomoc dětem v ústavní péči či bezdětnost.

Další cíl spočíval v nalezení možných nedostatků v systému pěstounské péče, které mají potenciální vliv na demotivaci pěstounů, a návrhů možných zlepšení stávajícího systému pěstounské péče. K dosažení těchto dvou cílů byla zvolena metoda rozsáhlého dotazníkového šetření, v rámci kterého byla oslovena skupina pěstounů a skupina lidí, kteří s pěstounskou péčí nemají žádné praktické zkušenosti. Několik odpovědí z dotazníkových šetření je také komparováno mezi sebou.

Pěstounům byla v rámci dotazníkového šetření položena také otázka, co by naopak jejich motivaci při vykonávání pěstounské péče zvýšilo. Mezi nejčastější odpovědi patřilo upřednostnění zájmu dítěte nad biologickou rodinou, zákaz kontaktu s biologickou rodinou, upravení současného systému pěstounské péče na přehlednější a funkčnější systém nebo kratší čekací lhůty v procesu pěstounské péče. Samotnou motivaci by zvýšilo i to, kdyby se stávající systém pěstounské péče stal více homogenním a jednotným, aby ve všech krajích platila stejná pravidla pro pěstounskou péči a celkově se zlepšila vzájemná provázanost krajských úřadů. S úpravou systému pěstounské péče by motivaci zvedla jasně vymezená maximální možná délka procesů v pěstounské péči, která je v současnosti pro pěstouny velmi demotivující.

Z dotazníkového šetření také vyplývá, že pěstouny mimo jiné demotivuje nízké finanční ohodnocení. Zlepšení finanční situace pěstounů by napomohlo navýšení odměny pěstouna, aby se alespoň přiblížila průměrné mzdě, která za rok 2019 činila 34 125 Kč.⁹⁰ Případně k odměně pěstouna přidat poukázky ve formě stravenek či poskytnout příspěvek na bydlení. Zlepšit finanční situaci by také mohl příspěvek na studium dítěte, roční příspěvek na rekreaci či příspěvek na sport a kulturu, který by mohl pokrýt náklady na sportovní či jiné kroužky, které by dítě mohlo navštěvovat. Toto opatření by zároveň pomohlo k lepšímu sociálnímu vývoji dětí v pěstounské péči, které bývají velmi často ochuzeny o aktivity tohoto druhu.

Dalším demotivujícím faktorem je nízká prestiž pěstounů ve společnosti, ve spojení s tímto faktorem by pomohlo informování široké veřejnosti o nelehké práci pěstounů. Návrh na zlepšení spatřuji ve větší informovanosti široké veřejnosti, například propagačními letáky, reklamou v televizi, publikováním více rozhovorů s pěstouny nebo organizacemi. Zlepšit situaci by mohly i společné semináře pro pěstouny a širokou veřejnost, pomocí nichž by se k veřejnosti dostalo více informací přímo od pěstounů. Motivaci potenciálních pěstounů by mohla zvýšit i možnost strávit den s pěstounem a dozvědět se o této profesi co nejvíce. Osvěta by mohla probíhat například i přímo na středních školách, protože zacílení pozornosti na mladé generace může přispět ke zvětšení zájmu o vykonávání pěstounské péče v budoucích letech.

Další návrh na zlepšení systému pěstounské péče se týká registru volných dětí a pěstounů, který by byl v rámci celé České republiky, s tím se pojí i lepší párování pěstounů

⁹⁰ *Průměrná mzda – vývoj průměrné mzdy* [online]. [cit. 2020-04-21]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/makroekonomika/mzdy/>.

s dítětem. V neposlední řadě by motivaci k vykonávání pěstounské péče zvýšil celkově lepší přístup k pěstounům od všech navzájem spolupracujících institucí na pěstounské péči, tj. doprovodných organizací, krajských úřadů, OSPOD a soudů.

V rámci dotazníkového šetření pro pěstouny i osoby bez zkušeností s pěstounskou péčí byla každé cílové skupině podána stejná otázka škálového typu. Otázka měla za cíl seřadit 9 motivačních faktorů sestupně od nejvíce motivujícího. Při vyhodnocování dotazníkových šetření proběhla komparace obou otázek. Při komparaci zodpovězených otázek vyplývá, že pro obě cílové skupiny je nebo by byla hlavní motivací pomoc dětem v ústavní péči. Totožné pro obě skupiny respondentů jsou také poslední tři příčky motivačních faktorů, které jsou nezaměstnanost, víra a jiné. Velkým rozdílem se při komparaci dotazníkového šetření jeví motivace příbuzenské pomoci, která je pro osoby bez zkušenosti s pěstounskou péčí na druhém místě, zatímco u pěstounů je tento motivační faktor až na šesté pozici. Rozdíl může být způsoben zavádějící představou veřejnosti, že pěstounská péče slouží především jako pomoc dětem, které jsou s pěstouny v příbuzenském vztahu a jejichž rodiče z určitého důvodu nejsou schopni vykonávat rodičovské povinnosti. Nicméně pěstounská péče má mnoho dalších funkcí a slouží i pro jiné účely než jen jako nástroj pro osoby, které chtějí pomoci dětem v okruhu své blízké rodiny.

Posledním cílem diplomové práce bylo nalezení rozdílů mezi tuzemským systémem náhradní rodinné péče a zahraničními systémy. Pro srovnání tuzemského systému náhradní rodinné péče v rámci Evropské unie byly vybrány systémy náhradní rodinné péče Slovenské republiky a Dánského království. Pěstounská péče je v České republice rozdělena do tří typů – pěstounská péče dlouhodobá, pěstounská péče na přechodnou dobu a pěstounská péče příbuzenská, zatímco na Slovensku je pouze pěstounská péče. Adopce a pěstounská péče jsou na Slovensku pojaty podobně jako v České republice. Rozdíl je pouze u institutu profesionální náhradní rodinné péče, který je založen na pracovněprávním vztahu mezi zaměstnavatelem, kterého představuje dětský domov, a zaměstnancem, kterým je profesionální rodič. Na Slovensku dle zákona č. 302/2005 Z. z., o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele, nesmí být děti do tří let v ústavní péči, ale v rodině. Slovenská pěstounská péče na rozdíl od české nezahrnuje příspěvek na auto. O pěstounské péči stejně jako v Česku rozhoduje soud.

Dánský systém náhradní rodinné péče se od české náhradní rodinné péče liší zejména tím, že pokud sociální pracovníce při posuzování pěstounů zjistí, že by dítě mělo nahrazovat jejich vlastní nenarozené dítě nebo jsou motivováni finanční odměnou, je velmi pravděpodobné, že budou z procesu pěstounské péče vyřazeni. Na rozdíl od České

republiky, kde má hlavní slovo soud, v Dánsku rozhodují o umístění dětí do pěstounské rodiny sociální pracovníci. Pro Dánsko je typické, že v náhradní rodinné péči jsou především teenageři, zatímco v Česku jsou do pěstounské péče schvalovány spíše děti mladšího věku. Dalším rozdílem mezi dánským systémem náhradní rodinné péče a českým systémem je, že finanční ohodnocení dánských pěstounů se liší dle náročnosti výchovy daného dítěte. Čím je náročnost vyšší, tím je také vyšší finanční odměna. Při posuzování těchto dvou systémů je na dánském systému smysluplnější, že o schválení zařazení dítěte do rodiny rozhoduje sociální pracovníce, která má reálný přehled o situaci v rodině, s kterou je v úzkém kontaktu, a může prakticky ihned reagovat na podněty v rodině, na rozdíl od soudců, kteří bývají často odtrženi od reality a svá rozhodnutí vytváří tzv. od stolu. Na druhou stranu je zarážející, že pokud je motivací pěstouna pro převzetí dítěte do péče fakt, že nemůže mít své vlastní biologické dítě, bude z procesu vyřazen. Rozdíl mezi tímto a naším systémem je ve finanční odměně pěstouna. Dánský systém je odlišný tím, že je ohodnocena také náročnost výchovy dítěte a pěstoun je finančně oceněn odměnou srovnatelnou s platem v zaměstnání.

Seznam použité literatury

BUBLEOVÁ, Věduna, Jana FRANTÍKOVÁ, Filip VYSKOČIL, Alena VÁVROVÁ a Pavla POKORNÁ. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, spolek, 2014. 59 s. ISBN 978-80-87455-19-7.

CROSS, David R., Karyn B. PURVIS a Wendy L. SUNSHINE. *Dítě v nové rodině*. Praha: Grada, 2013. 256 s. ISBN 978-80-247-4535-0.

ČENĚK, Jiří, Josef SMOLÍK a Zdeňka VYKOUKALOVÁ. *Interkulturní psychologie: Vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 2016. 312 s. ISBN 978-80-247-5414-7.

GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada, 2008. 144 s. ISBN 978-80-247-1788-3.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: Průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. 183 s. ISBN 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Zdeněk, Jarmila KOLUCHOVÁ, Věduna BUBLEOVÁ, Jiří KOVAŘÍK a Lucie BENEŠOVÁ. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. 155 s. ISBN 80-7178-637-3.

NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace chování*. Praha: TRITON, 2014. 600 s. ISBN 978-80-7387-830-6.

NOVÁK, Ondřej. *Náhradní péče o děti v Dánsku, v Anglii a Walesu, na Slovensku a v Polsku*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s., 2013. 64 s. ISBN 978-80-87455-15-9.

NOŽÍŘOVÁ, Jana. *Náhradní rodinná péče*. 1. Praha: Linde, 2012. 94 s. ISBN 978-80-86131-91-7.

PAZLAROVÁ, Hana. *Pěstounská péče: Manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2016. 255 s. ISBN 978-80-262-1020-7.

POKORNÁ, Pavla a Dagmar ZEZULOVÁ. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. 69 s. ISBN 978-80-262-0065-9.

ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007. 144 s. ISBN 978-80-7367-318-5.

ZEZULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál, 2012. 138 s. ISBN 978-80-262-0065-9.

Internetové zdroje

Adopce.com: *O projektu* [online]. [cit. 2019-09-01]. Dostupné z: <http://www.adopce.com>.

Dávky pěstounské péče: *Dávky* [online]. [cit. 2019-09-08]. Dostupné z: <http://ospod.kr-kralovehradecky.cz/cz/davky/davky-78900/>.

Dobrá rodina: *Co děláme* [online]. [cit. 2019-09-01]. Dostupné z: <https://www.dobrarodina.cz>.

ISIS – občanské sdružení pro pomoc náhradním rodinám, z. s.: *O nás* [online]. Praha: ISIS [cit. 2019-09-01]. Dostupné z: <http://isis-olomouc.cz>.

Já pěstoun: Příručka pro zájemce o pěstounství. *Hledáme rodiče* [online]. [cit. 2019-10-13]. Dostupné z: <http://www.hledamerodice.cz/download/prirucka-ja-pestoun.pdf>.

Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny Slovenskej republiky: *Náhradná starostlivosť o dieta* [online]. [cit. 2020-04-11]. Dostupné z: <https://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/podpora-rodinam-detmi/nahradna-starostlivost-dieta/>.

Natama [online]. *Praha: Natama* [cit. 2019-09-01]. Dostupné z: <https://www.natama.cz/cs/>.

Pěstounská péče a motivace k přijetí dítěte. *Brno Líšeň* [online]. [cit. 2019-10-13]. Dostupné z: <https://www.brno-lisen.cz/pestounska-pece-a-motivace-k-prijeti-ditete/t4870>.

PREUSS, Ondřej. *Náhradní rodinná péče* [online]. [cit. 2019-08-22]. Dostupné z: <https://dostupnyadvokat.cz/blog/nahradni-rodinna-pece>.

Průměrná mzda – vývoj průměrné mzdy [online]. [cit. 2020-04-21]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/makroekonomika/mzdy/>.

Rozum a Cit, z. s.: *O nás* [online]. [cit. 2019-09-01]. Dostupné z: <https://www.rozumacit.cz>.

Sdružení pěstounských rodin: *Pro pěstouny* [online]. [cit. 2019-09-01]. Dostupné z: <http://www.pestouni.cz>.

Středisko náhradní rodinné péče: *Nejlíp je mi doma* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, o. s. [cit. 2019-09-01]. Dostupné z: <https://www.nahradnirodina.cz>.

Středisko náhradní rodinné péče, o. s.: *Situace náhradní péče o děti v Dánsku*. [online]. [cit. 2020-03-24]. Dostupné z: <http://www.cepp.cz/wp-content/uploads/2016/11/Situace-nahradn%C3%AD-p%C3%A9%C4%8Dce-o-d%C4%9Bti-v-D%C3%A1nsku.pdf>.

Statistiky MPSV: *Výkaz MPSV o sociálně právní ochraně dětí* [online]. [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/statistiky-1>.

Tesco: *Nabídka volných míst* [online]. [cit. 2020-04-14]. Dostupné z: https://tesco-stores.jobs.cz/detail-pozice/?id=G2-1465998663-aden_brand0.

Abstrakt

Pěstounská péče je v současné době tématem, které ve společnosti budí jisté kontroverze, jež pramení mnohdy z neznalosti tohoto druhu náhradní rodinné péče. V diplomové práci byl nejprve za pomoci analýzy uceleně popsán tuzemský systém náhradní rodinné péče se zaměřením právě na pěstounskou péči. Tento systém byl následně komparován se zahraničními systémy. Práce se dále věnuje identifikaci hlavních motivačních faktorů, které jsou pro výkon pěstounské péče zásadní. Ke zjištění důležitých informací o motivačních faktorech pěstounské péče byla využita metoda dotazníkového šetření, které bylo provedeno s pěstouny a také s osobami bez zkušeností s pěstounskou péčí. Z dotazníkového šetření s pěstouny vyplynulo, že zásadním motivačním faktorem pro pěstouny je nezištná pomoc dětem v ústavní péči. Z dotazníkového šetření s osobami bez zkušeností s pěstounskou péčí vyplynulo, že by jejich motivaci o pěstounskou péči podnítila pomoc dětem v ústavní péči a snaha o poskytnutí zázemí rodiny takovým dětem. Několik odpovědí z dotazníkových šetření bylo také komparováno mezi sebou. Z této komparace vyšly značné rozdíly motivačních faktorů mezi pěstouny a osobami bez zkušeností s pěstounskou péčí.

Abstract

Foster care is currently a topic that arouses certain controversy in society, which often stems from ignorance of this type of alternative family care. In the diploma thesis, with the help of the analysis, the domestic system of substitute family care was comprehensively described with a focus on foster care. This system was subsequently compared with foreign systems. The work also deals with the identification of the main motivational factors that are essential for the performance of foster care. To find out important information about the motivational factors of foster care, the method of a questionnaire survey was used, which was conducted with foster parents and also with persons without experience with foster care. The questionnaire survey with foster parents showed that the main motivating factor for foster parents is selfless help for children in institutional care. The questionnaire survey with people without experience with foster care showed that their motivation for foster care would be stimulated by helping children in institutional care and efforts to provide family facilities for such children. Several responses from the questionnaire surveys were also compared. From this comparison came significant differences in motivational factors between foster parents and people without experience with foster care.

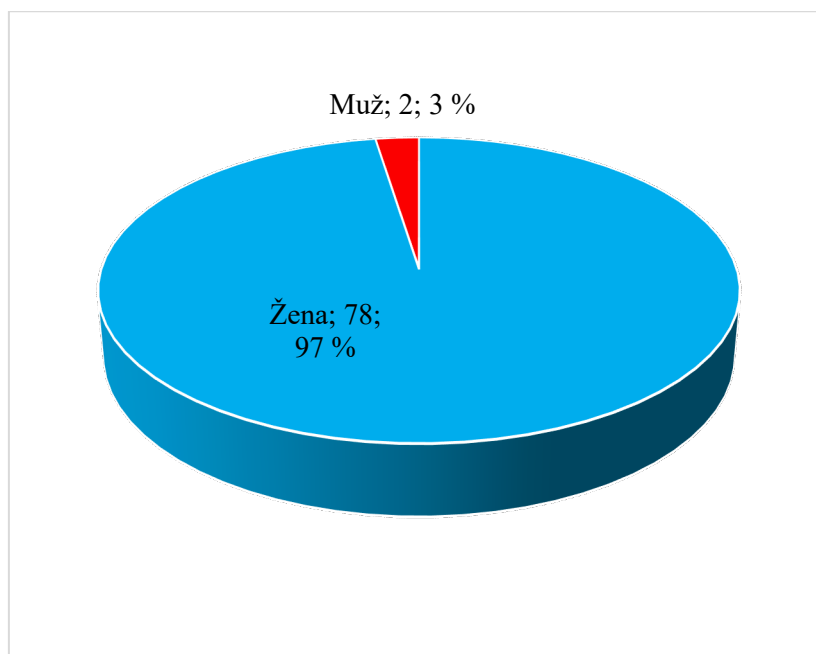
Přílohy

Příloha č. 1 Kvantitativní souhrnný výsledek dotazníkového šetření pro pěstouny

Jste muž, nebo žena?

Odpověď	Počet
Žena	78
Muž	2

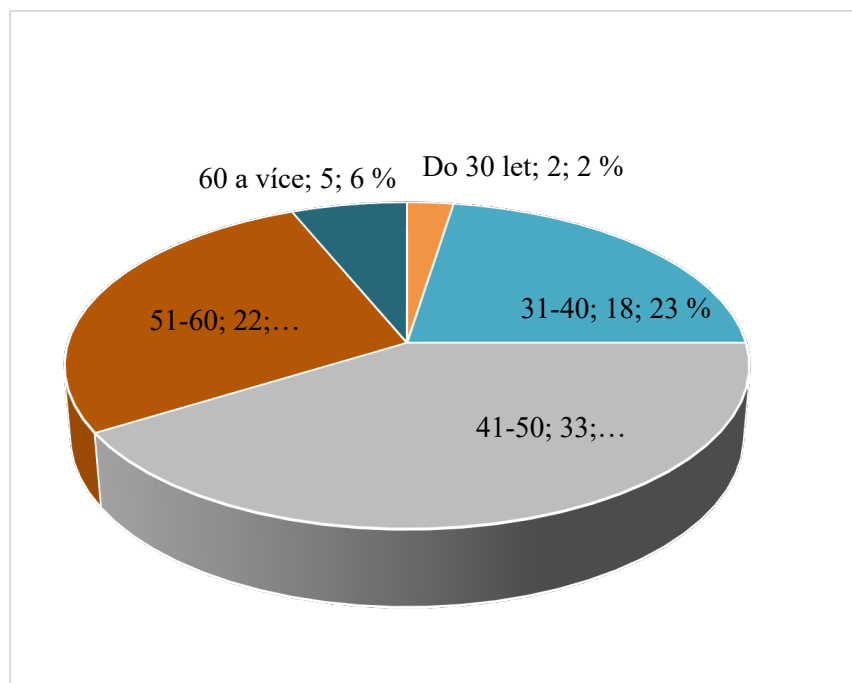
Procentuální vyjádření zastoupení mužů a žen

Jaký je Váš věk?

Odpověď	Počet	Odpověď	Počet
28	1	48	2
30	1	49	4
32	1	50	2
34	1	51	2
36	3	52	5
37	2	53	1
38	2	54	3
39	2	55	3
40	7	56	3
41	2	57	1
42	2	58	1
43	3	59	2
44	1	60	1
45	6	61	1
46	8	62	3
47	3	70	1

Procentuální vyjádření věku

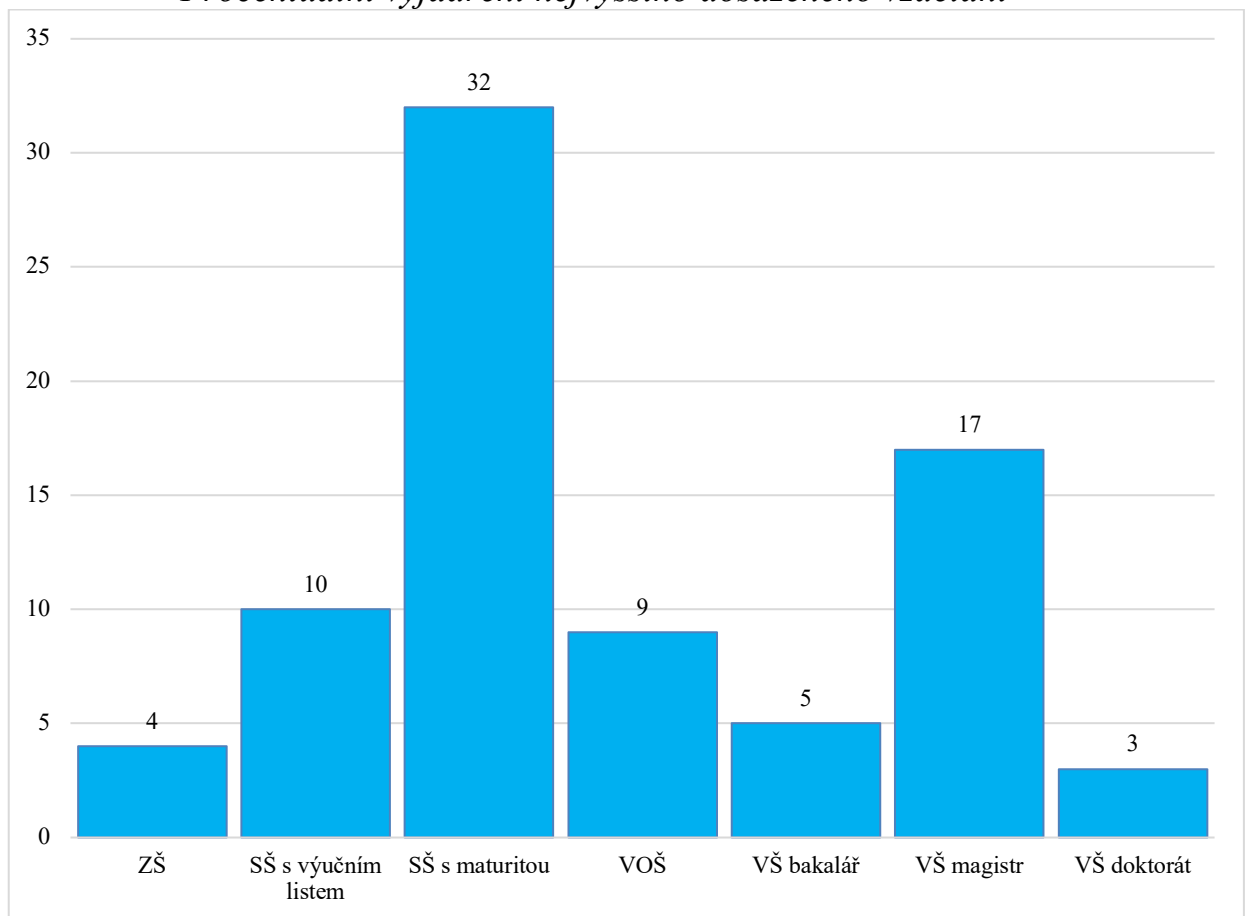
Bydlíte na venkově, nebo ve městě?

Odpověď	Počet
Venkov	33
Město	47

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Odpověď	Počet
ZŠ	4
SŠ s výučním listem	10
SŠ s maturitou	32
VOŠ	9
VŠ bakalář	5
VŠ magistr	17
VŠ doktorát	3

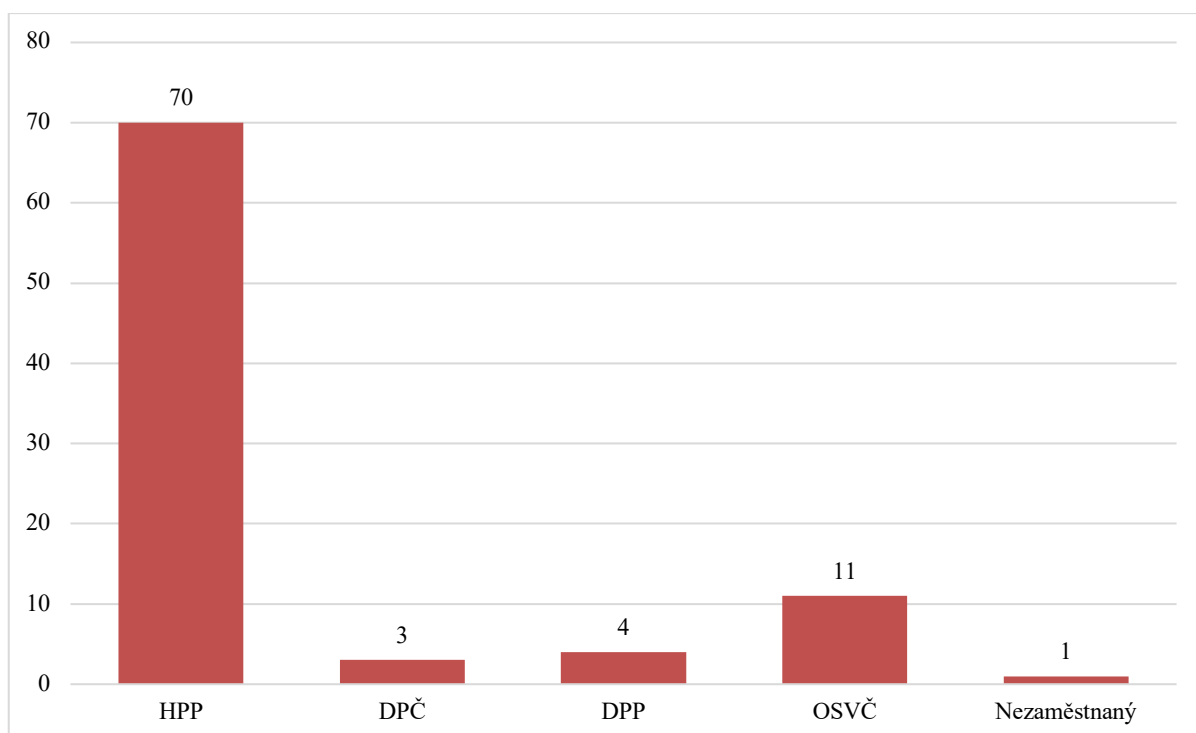
Procentuální vyjádření nejvyššího dosaženého vzdělání

Na jakém pracovním úvazku jste byl/a, než jste se stal/a pěstounem?

Odpověď	Počet
HPP	70
DPČ	3
DPP	4
OSVČ	11
Nezaměstnaný	1

Procentuální vyjádření pracovního úvazku před pěstounskou péčí

Jaká byla Vaše profese před pěstounskou péčí?

Odpověď	
Lakýrník	Manažer
Vychovatelka 3x	Terapeutka na dětské psychiatrii
Webový poradce v právní poradně	Administrativní pracovník
Zdravotní sestra 5x	Operátor výrobní linky
Metodik	Lektor vzdělávání dospělých
Vědecký pracovník	Sekretářka
Osobní asistentka pro klienty s postižením	Účetní
Obchodní ředitelka – stále je	Fakturantka
Montážní dělnice	Koordinátor aktivit
Speciální pedagog 3x	Development manažer 2x

Učitelka/pedagog 6x	Vedoucí dopravy
OSVČ – služby pro rodinu a domácnost	Kuchařka
Pracovník projektu sekvenační laboratoře	Asistent pedagoga v MŠ
Ekonom obchodního provozu	Pečovatelka v DD
Akvizice dotačních fondů	Programátor – stále je
Personalistka HPP, instruktorka OSVČ	Specialista kontaktu se zákazníkem
Prodavačka 2x	Zubní technik
Sanitářka	Pracovník v sociálních službách 2x
Aktivizační pracovník	Odborný referent v pojišťovně
Vedoucí prodejny	OSVČ – účetnictví
Podnikání v gastronomii a účetnictví	Poštovní pracovník
Fotograf	Hypoteční poradce – stále je
Chovatelka	Doručovatelka
Pokojská 2x	Ředitel cestovní kanceláře
Operátor zdravotnických setů a koordinátor	Úřednice OSSZ

Co pro Vás bylo rozhodující stát se pěstounem?

Odpověď	
Pomoc dětem v nouzi 23x	Citová vazba
Dítě bez péče	Vznikla rodinná situace 7x
Chybělo mi malé dítě v rodině	Smysluplná práce
Nemožnost mít své vlastní děti 4x	Touha starat se o děti
Přišla jsem o práci a dělá to má sestra, tak jsem to chtěla zkusit pomoci dětem a jsem ráda.	Já i manžel si myslíme, že děti jsou dar, o který se musí pečovat.
Syndrom prázdného hnízda 4x	Osobní setkání s dítětem, které jsme si později vzali do PP.
Pocit naplnění	Láska k dětem
Nespokojenost v zaměstnání	Na další dítě jsme byli staří. Rozhodli jsme se na PPPD.
Sourozenec pro biologické dítě 3x	Smysluplnost práce 7x
Touha pomoci dětem, které neměly štěstí na vlastní rodinu. Vzhledem k mé profesi jsme si troufli i na dítě těžce zdravotně postižené.	Prostě se to stalo, přivedly mě k tomu okolnosti. Na mně bylo jen se rozhodnout, jestli do toho půjdu, nebo ne.
Společné rozhodnutí s manželem	Volná kapacita 2x
Chtěli jsme dítě do NRP a když jsme se o to začali zajímat, zjistili jsme, jak velký	Byli jsme schváleni jako osvojitelé, ale bylo nám nabídnuto dítě, které nemohlo

počet dětí není „právně volných k adopci“. Chtěli jsme alespoň některým z nich pomoci.	být osvojeno, proto jsme se stali pěstouny, povzbuzeni úspěchem s prvním dítětem, jsme požádali ještě o další dítě, poté se narodili sourozenci dětí, které jsme rovněž přijali.
Peníze, nechtělo se mi pracovat.	Už na škole jsem věděla, že si jednou adoptuji dítě. Můj táta byl z adopce.
Už od mých cca 15 let jsem věděla, že si jednou vezmu alespoň jedno dítě z DD nebo klokánku. Takže jakmile nastala u nás doma situace, kdy jsme mohli přijmout dalšího člena rodiny, tak jsem podala žádost.	Altruismus spojený s masochismem, úřady popisovaný jako chtíč po penězích, kdy každý měsíc dotujeme život 3 dětí cca 10 000 Kč.

Seřad'te motivační faktory sestupně od nejvíce po nejméně motivační.

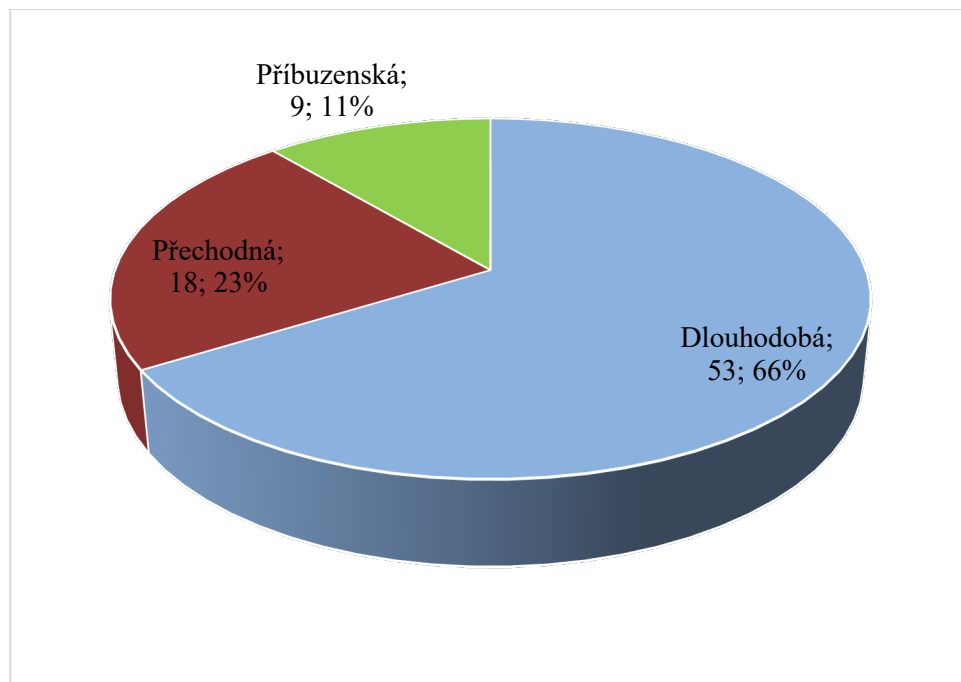
Odpověď	Důležitost
Pomoc dětem v ústavní péči	8,3
Síla a energie vychovat další dítě	7,3
Sourozenec pro biologické dítě	6,0
Finanční ohodnocení	4,9
Bezdětnost	4,6
Příbuzenská pomoc	4,4
Nezaměstnanost	4,3
Víra/náboženské přesvědčení	3,8
Jiné	1,5

Jiné – rodinná tradice; pomoc rodinám; využití profese; osobní nenadálé setkání s úžasným malým človíčkem; oživení domácnosti – další radost a štěstí v rodině; aby novorozenci a děti do tří let nemuseli zažít ústavní péči.

Jaký druh pěstounské péče jste zvolil/a?

Odpověď	Počet
Dlouhodobá	53
Přechodná	18
Příbuzenská	9

Procentuální vyjádření zvoleného druhu pěstounské péče

Z jakého důvodu jste takto zvolil/a?

Odpověď	Důvod
Příbuzenská	Rodinné důvody
	Nechtěla jsem, aby vnučka/neteř šla do DD

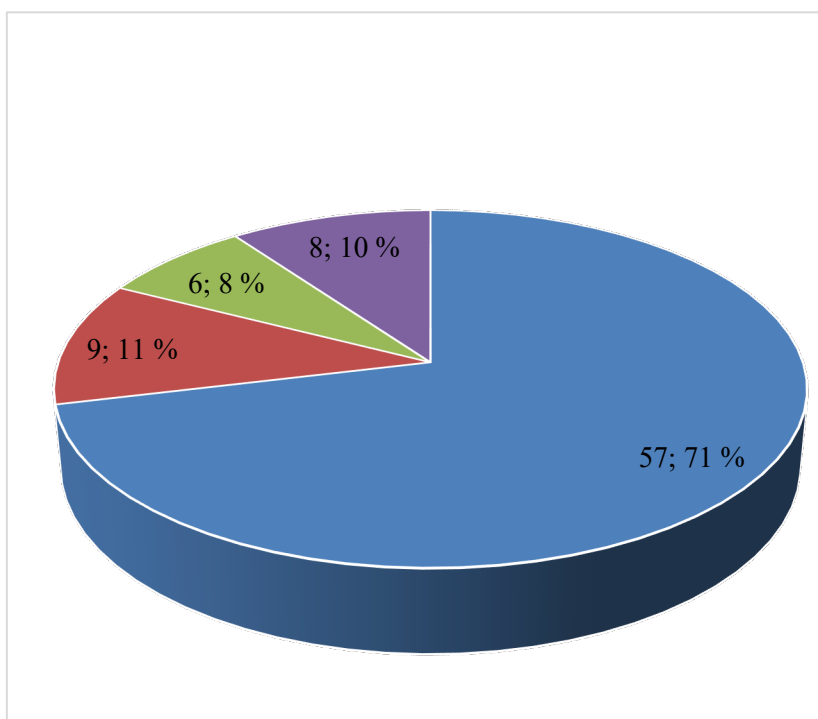
Odpověď	Důvod
Dlouhodobá	Vytvoření si dlouhodobého citu a vztahu
	Mít rodinu
	Mít dítě snad na celý život
	Dříve jiná než DPP nebyla

Odpověď	Důvody
Přechodná	Můžu pomoci více dětem
	Neudělám si k dítěti takový citový vztah
	Z důvodu věku
	Baví mě malá miminka

Kolik dětí máte v pěstounské péči?

Odpověď	Počet
1	57
2	9
3	6
3 a více	8

Procentuální vyjádření počtu přijatých dětí do pěstounské péče

Je něco, co Vás na pěstounské péči demotivovalo? (Během pěstounské péče, před pěstounskou péčí?)

Odpověď	
Ne, o ničem nevím. 20x	Na začátku pěstounské péče jsem se musela spolehnout na finanční pomoc od rodičů a dětem jsem vše kupovala ze svého.
Systém. Za 15 let praxe jsem poznala spoustu lidí pracujících v oboru, myšleno OSPOD, kraj, doprovodná, soudy. Ale asi jen tři lidi z toho množství mohu označit za ty, kteří to dělají opravdu proto, aby pomohli dětem. Zbytek pracuje hlavně pro	Přístup úřadu k dětem. Nemám pocit, že v současné době je to ve prospěch dítěte, ale spíše ve prospěch biologických rodičů. Když jsem začínala, bylo vždy na prvním místě dítě.

<p>zájem bio rodiny a ve strachu z nadřízených.</p>	
<p>Soudy, jejich lhůty, termíny... To, že ač platí jeden zákon, každý soudce si ho vykládá po svém. Stejně tak ostatní úředníci, matriky... Dále, že je stále možné umístit dítě do kojeneckého ústavu místo do PP. Zájem dítěte bývá často až na posledním místě, často na úkor žádostí bio rodičů. Úřady nutí dítě stýkat se s rodiči, kteří jim ubližovali, týrali je a zneužívali. Finanční ohodnocení u 1 dítěte. To, že jsem příjemce sociálních dávek místo služebního poměru – můj plat není brán jako plat, ale jako sociální dávka, nedosahuje ani minimální mzdy, banky mi tento příjem neuznají, nemohu dosáhnout na hypotéku...</p>	<p>Byrokracie, papíry, posudky, čekání na soud, na dopis od soudu, na právní moc, na vyhledání od kraje, na x-tou možnost, špatný výběr ze strany kraje, na to, že nás posuzuje člověk, který nás vidí 1x, max. 2x, a z toho usuzuje, zda zvládnou další dítě. Po přijetí dítěte nucené vyřazení bez možnosti se bránit. Možnost je, ale nesdělují ji, neinformují. Trestání pěstounů vyřazením nebo finanční pokutou za nalezení vhodných pp a pod, snaha je trestána. Kraj neuvolňuje do republikového registru, nepáruje děti. Je toho hodně. A nejsme zaměstnanci, jsme pobírající soc. dávky.</p>
<p>Úřady a jejich jednání</p>	<p>Dlouhé čekací lhůty 12x</p>
<p>Povinné opakující se školení každý rok, kontroly z OSPOD a doprovázející organizace</p>	<p>Zasahování a udávání od biologické rodiny</p>
<p>Pomalá práce soudců</p>	<p>Biologičtí rodiče 6x</p>
<p>Složitost úředních a soudních procesů, spousta povinností a málo práv...</p>	<p>Finanční podhodnocení</p>
<p>Nefunkční systém 5x</p>	<p>Ne, vím, proč to dělám, proto překážky přijímám v pohodě.</p>
<p>Porucha attachmentu u dcery. Hněvivé a nenávistné chování vůči naší rodině.</p>	<p>Máme v kraji štěstí na odborníky, myšleno zejména OSPOD, ale i soudy, navíc máme sami zkušenost z pomáhající profese, tedy s motivačními zádrhly se nepotýkáme.</p>

<p>Demotivace přichází s kurzem pěstouna. Celý ten kurz mi připadal jako vymývání mozku svobodně myslícímu člověku. Vlastně potom už jen říkáte, co chtějí sociální pracovníci slyšet. Když jsem na sebe četla posudek psycholožky, na základě mého vystupování v průběhu konání tří denního kurzu, byl naprosto zcestný. Domnívám se, že celý systém pěstounské péče je demotivující a ze strany státu naprosto nepružný a zkostnatělý. V některých životních situacích mám pocit, že jsem stále pod kontrolou, a to je mi nepříjemné. Proč nejsou takto kontrolováni biologičtí rodiče, kteří selhali?</p>	<p>Neznalost politiků o PPPD, když o ní rozhodují a netuší, o co se jedná. Neustálá edukace odborných pracovníků – soudců, sociálních pracovníků... prostě všech, kdo mají být partnerem při řešení situace ohrožených dětí. Někdy máme pocit, že jenom nám jde o potřebu řešit situaci dítěte a zbytečně neprodlužovat provizorní řešení, kterým institut PPPD je!</p>
--	---

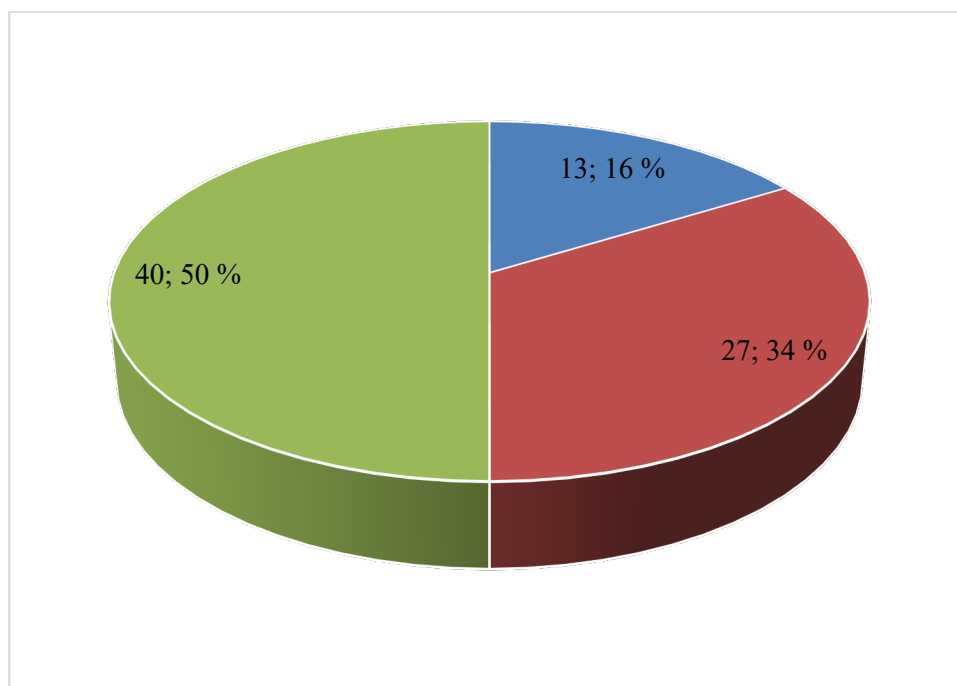
Je něco, co by Vaši motivaci ještě zvýšilo?

Odpověď	
Ne 20x	Péče o dítě s postižením
Poradna nebo podpora, kde by se pěstouni mohli poradit (o mentálním zdraví dítěte, o vývoji dítěte, rady k pěstounství).	Vidět, že nejdůležitější je zájem dítěte, a tím by se měli všichni řídit. Omezit práva bio rodinám, které často dělají dětem ze života peklo i přesto, že s nimi nevyrostají.
Více školení	Práce OSPOD a rychlejší práce soudů
Bylo to mé nejlepší rozhodnutí v životě, uvažuji do budoucna, že pomůžu ještě jednomu.	
Zjednodušení nutných formalit, větší podpora a úcta od společnosti.	Podpora psychologa Nejsou peníze na psychoterapii. Odlehčení... Hlídní. Pomoc při kontaktu s biologickou rodinou. Možnost stýkat se více s ostatními pěstouny. Sportovat. Hrát hry. Z majoritní společnosti jsme lehce vytlačováni.
Lepší chování sociálních pracovníků	Šťastné dítě
Rychlejší proces 4x	Zvýšit prestiž pěstounů
Větší práva pěstounů	Lepší finanční ohodnocení 10x
Zvyšuje ji, když vidím, jak děti prospívají.	Přehlednější a funkční systém 5x
Přístup kraje k dlouhodobým žadatelům o pěstounskou péči	Zájem o co nejrychlejší umístění dítěte 5x

Změnila se během pěstounské péče Vaše finanční situace?

Odpověď	Počet
Zlepšila	13
Zhoršila	27
Nezměnila	40

Procentuální vyjádření finanční situace během pěstounské péče

Považujete finanční ohodnocení pěstounské péče za odpovídající?

Odpověď	Počet
Ano	17
Ne	49
Jiné	14

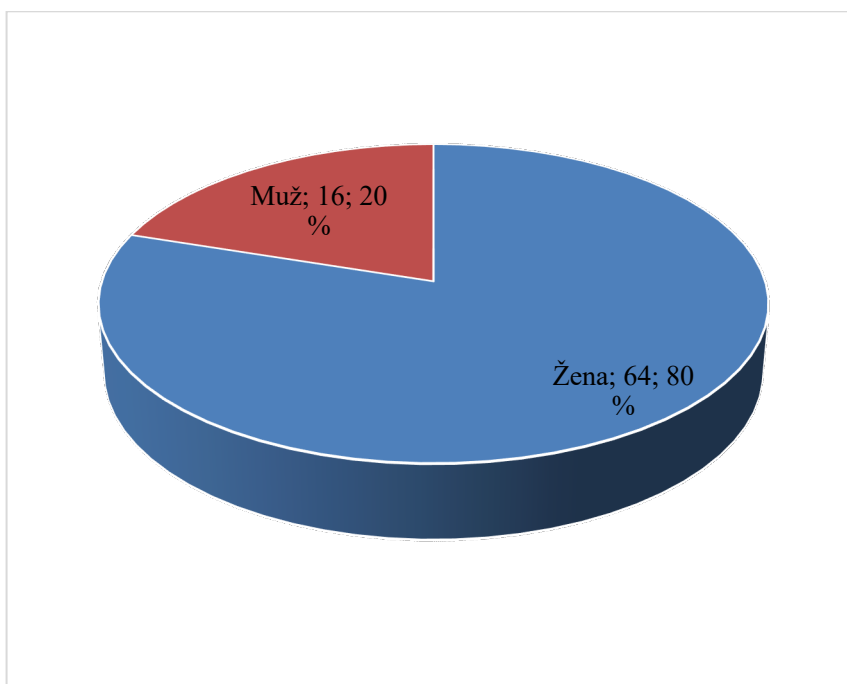
Jiné – Neděláme to pro peníze. Vždy je co zlepšovat. Peněz málo nemáme. Ale jak byste chtěla zaplatit například to, že jsme 8 let nespali celou noc v kuse? Dlouhodobá PP je už nyní ohodnocena dostatečně, ale přechodná nikoliv. Financování PP je katastrofální, je to plivnutí do tváře dlouhodobým pěstounům. Záleží na konkrétním případě. Máme vyšší výdaje na jídlo z důvodu alergie na některé potraviny. Já to pro peníze nedělám, ale finanční odměna není žádné terno. U péče o jedno dítě je částka nedostatečná. Ale syn má PNP. V našem případě je PP velmi odborná pod supervizí terapeuta, ocenění je nezbytné. Ano, ale jen proto, že mám dítě postižené. Ten, kdo to dělá pro peníze, je vůl, pardon...

Příloha č. 2 Kvantitativní souhrnný výsledek dotazníkového šetření pro osoby bez zkušenosti s pěstounskou péčí.

Jste muž, nebo žena?

Odpověď	Počet
Žena	64
Muž	16

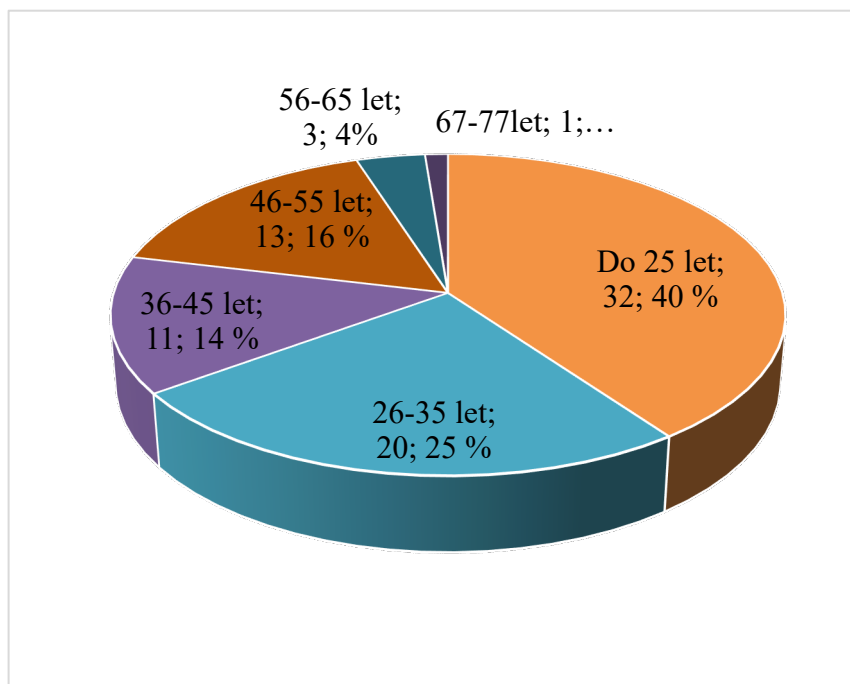
Procentuální vyjádření zastoupení mužů a žen

Jaký je Váš věk?

Odpověď	Počet	Odpověď	Počet
17	1	40	2
20	3	41	1
21	2	42	2
22	5	43	1
23	4	44	1
24	6	46	3
25	11	47	3
26	9	48	2
27	1	49	1
28	1	50	1
30	2	51	1
32	4	52	2
33	2	56	1
35	1	58	1
36	2	62	1
39	2	77	1

Procentuální vyjádření věku

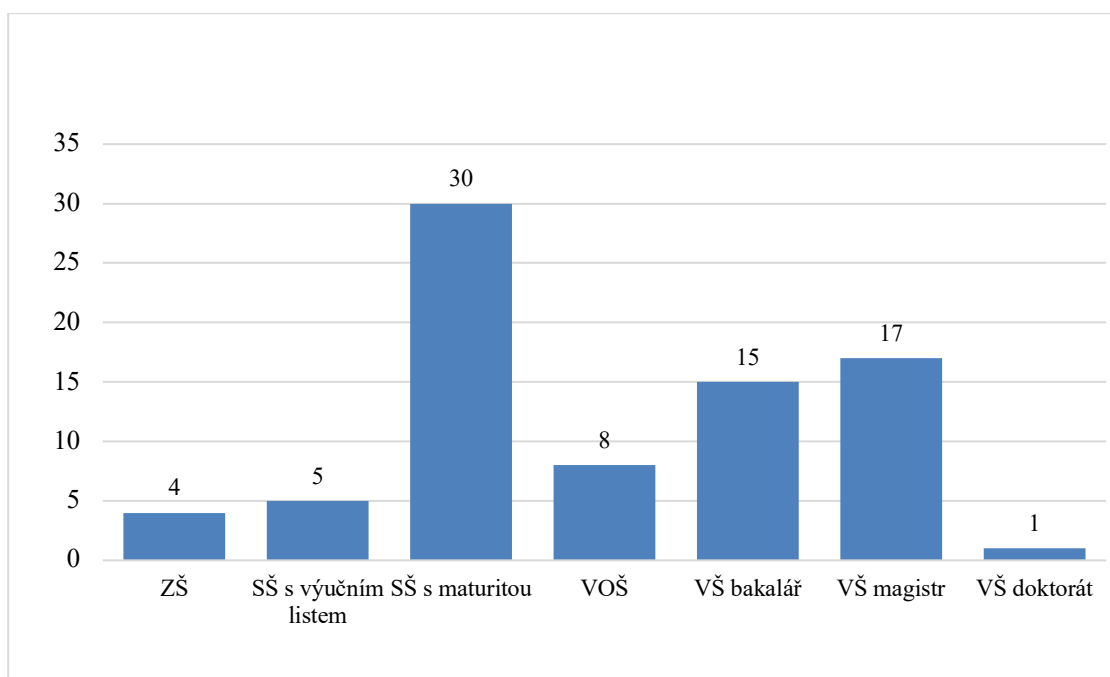
Bydlíte na venkově, nebo ve městě?

Odpověď	Počet
Venkov	15
Město	65

Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Odpověď	Počet
ZŠ	4
SŠ s výučním listem	5
SŠ s maturitou	30
VOŠ	8
VŠ bakalář	15
VŠ magistr	17
VŠ doktorát	1

Procentuální vyjádření nejvyššího dosaženého vzdělání

Popište v krátkosti pěstounskou péči

Odpověď	
Náhradní rodinná péče	Krátkodobá placená adopce
Péče po dobu, kdy není biologická rodina schopna se o své dítě postarat.	Jedná se o formu náhradní rodinné péče, ke které dochází ve chvíli, kdy se rodič není schopen postarat o své nezletilé dítě. Pěstounská péče je na rozdíl od adopce placená. Pěstounem mohou být například prarodiče dítěte.
Není to adopce.	Péče o dítě, o nějž se rodiče nechtějí, nemohou starat, ale mají na něj právo. Pěstounství je do 18 let dítěte.
Péče o dítě, které není biologické ani adoptované do rodiny za určitou odměnu.	Je to náhradní rodinná péče, probíhá v pěstounské rodině, pěstouni získávají finanční odměnu a snahou je dítě umístit opět do primární rodiny, pokud to bude možné.
Jedna z forem náhradní rodinné péče. Rozhoduje soud. Je krátkodobá i dlouhodobá. Dítě žije v rodině pěstounů.	Pěstounská péče je forma NRP, kdy dítě vyrůstá u jiných osob (úplně cizí, často prarodiče). Jednou z podmínek je stávající kontakt s biologickou rodinou.
Státem dotovaná náhradní rodinná péče, kdy pěstoun přijímá dítě na různě dlouhou dobu. Většinou jsou pěstouni vyhrazení na určitý věk dítěte. Pěstoun dítě zastupuje v běžných věcech, ale plně biologického rodiče zastoupit právně nemůže.	Jde o krátkodobou „výchovu“ dětí v náhradních rodinách. Děti cestují z rodiny do rodiny.

Máte přehled o finančním ohodnocení pěstounské péče? Vyberte finanční ohodnocení, které je dle Vašeho názoru odpovídající...

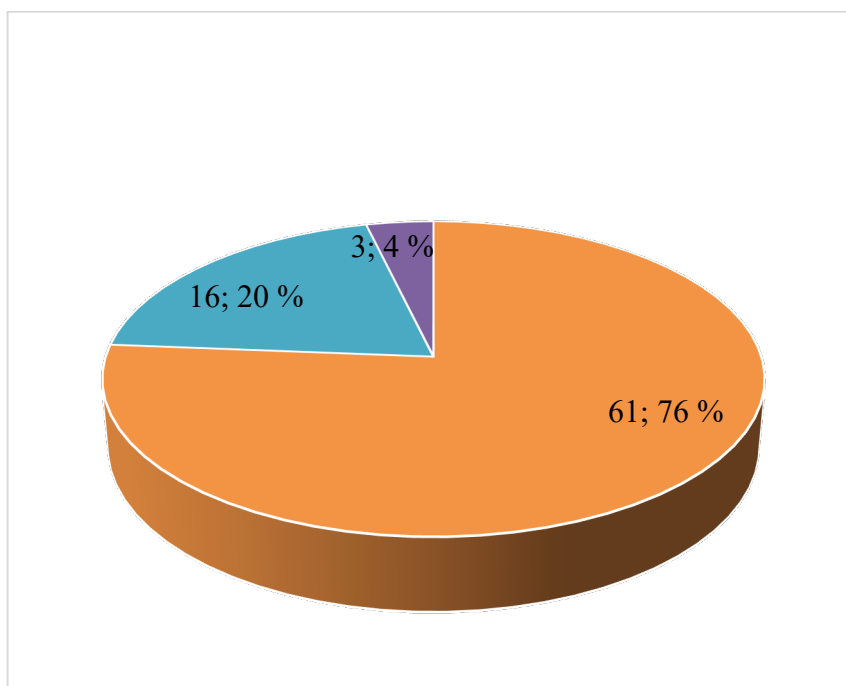
Odpověď v Kč	Počet
10 000–15 000	23
15 000–20 000	30
20 000–25 000	12
25 000 a více	9
Jiné	6

Jiné – Do 10 000 Kč. Není přehled o finanční situaci pěstounské péče. Záleží na počtu a věku dětí.

Uvažoval/a jste někdy o pěstounské péči? Z jakého důvodu?

Odpověď	Počet
Ne	61
Ano	16
Možná	3

Procentuální vyjádření uvažování o pěstounské péči

Důvody uvažování či neuvažování o pěstounské péči

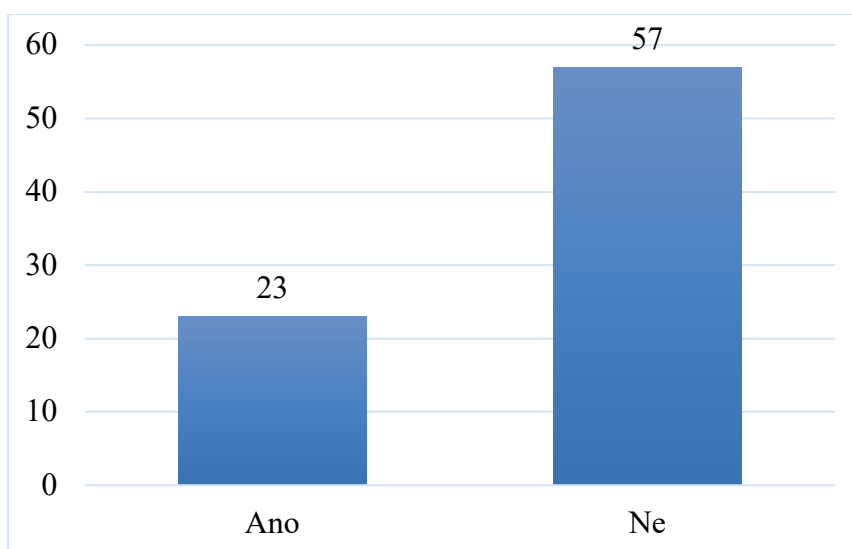
Odpověď
Neuvažoval/a. Z důvodu věku, zázemí, mám své vlastní děti, jsem student.
Uvažovala. Každé dítě si zaslouží milující rodinu, a pokud to finanční a časová situace dovoluje, ráda poskytnu pomoc druhým.
Možná v budoucnu ano. Nejsem si jistá, zda chci vlastní dítě a je to relativně výhodnější než adopce.
Ano, pokud bych nemohla mít své vlastní děti.
Ne, nemám ještě ani vlastní děti, tudíž bych pěstounem ani být nemohla. Případně už bych si dítě raději adoptovala, a tím přijala za své, než jen „odchovávala“ na krátkou dobu a pokaždé vítala nové a další děti v mé domácnosti.
Zatím ne. Nemám své děti, abych se uměla starat o jiné a dala jim, co potřebují.
Neuvažovala. Chtěla bych mít své vlastní děti a jim se plně věnovat.
Ano, myslím, že taková péče je lepší než dětský domov.
Ano, když jsem viděla na internetu reklamy na dětské domovy, že potřebují příspěvek. Řekla jsem si, že jednou, když budu mít prostor a peníze, tak bych třeba i pomohla, ale vše záleží na tom, v jaké situaci bych byla.

Ano. Až budu starší a budu mít odrostlé děti, ráda bych byla pěstounem na přechodnou dobu.
Uvažovala, protože bych chtěla pomoci těm dětem, které nemají to štěstí vyrůstat v milující rodině.

Uvažoval/a byste o pěstounské péči v dlouhodobé nezaměstnanosti?

Odpověď	Počet
Ano	23
Ne	57

Procentuální vyjádření zájmu pěstounské péče v dlouhodobé nezaměstnanosti

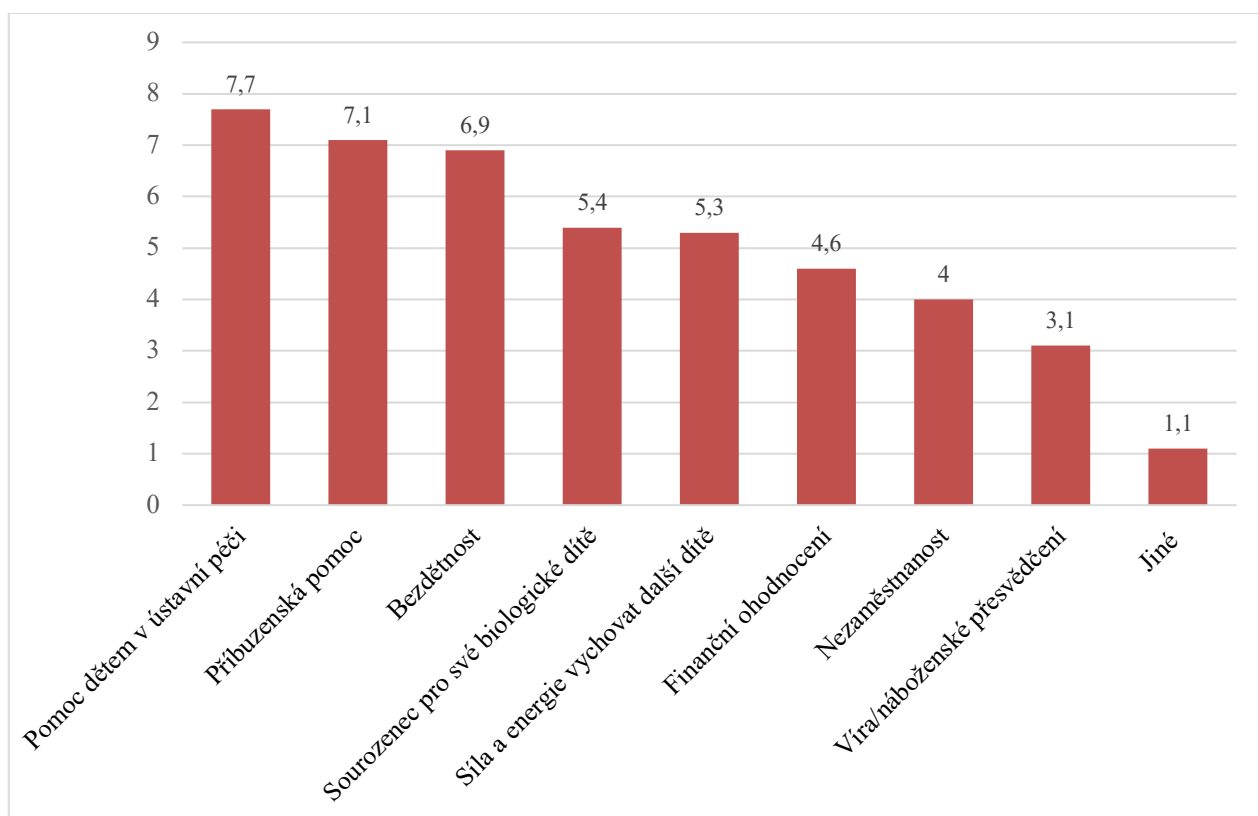

Seřad'te motivační faktory sestupně od nejvíce po nejméně motivační

Odpověď	Důležitost
Pomoc dětem v ústavní péči	7,7
Příbuzenská pomoc	7,1
Bezdětnost	6,9
Sourozenec pro biologické dítě	5,4
Síla a energie vychovat další dítě	5,3
Finanční ohodnocení	4,6
Nezaměstnanost	4
Víra/náboženské přesvědčení	3,1
Jiné	1,1

Jiné – o jiné než příbuzné dítě bych nebyla ochotná se starat.

Procentuální vyjádření motivačních faktorů

Je něco, co by Vás od pěstounské péče odrazovalo?

Odpověď
Náročnost výchovy a zodpovědnost 5x
Ne 21x
Vlastní děti a rodina
Národnost a geny dítěte 8x
Biologická rodina si může dítě vzít zpět
Upnutí se na dítě
Zdlouhavý proces a administrace 3x
Můj věk
Časová, fyzická a psychická náročnost
Špatné finanční ohodnocení
Neznalost biologické rodiny
Přijmutí přijatého dítěte vlastními dětmi
Byrokracie 2x
Není to mé vlastní dítě
Nejsem mateřský typ

Kolik dětí byste byl/a ochoten/na přijmout do pěstounské péče?

Odpověď	Počet
1	36
2	26
3	1
Jiné	17

Procentuální vyjádření ochoty přijmout dítě do pěstounské péče

